

ULB Halle

3/1

001 351 540

D: Fai

26005

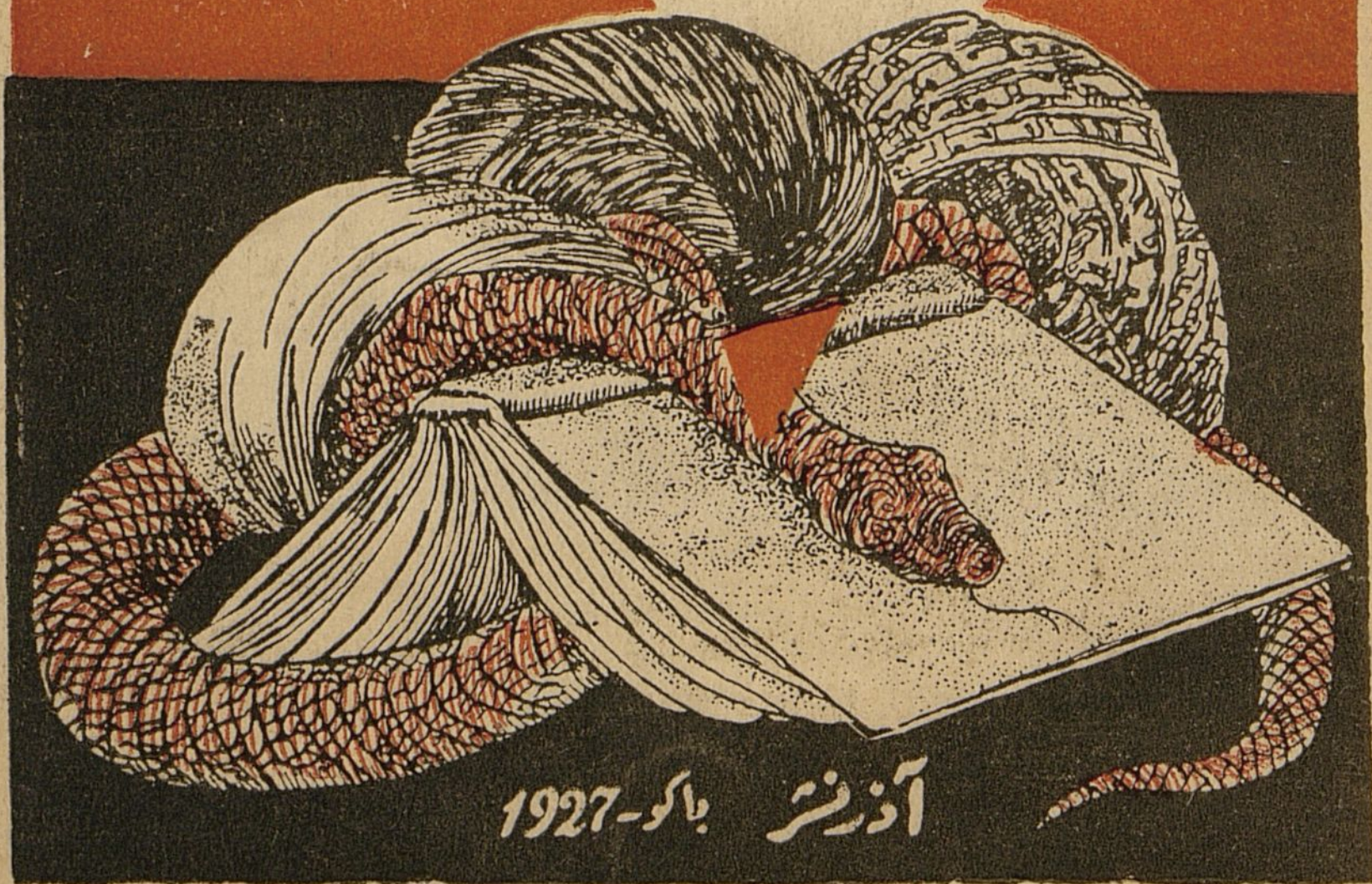
266
1927

ع.ب.ع.

موسسه علمیه

Fai 26005

دین علی بن

آذینر باک- 1927

Fai 26005

ج . ح .

1930 / 212

موهومات و دين عليهنه

1 - 3 بيك

آ ذرفشر

باكو - 1927

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft.

باش مطبوعات مديركي نومرو 1061
تراژی 3.000

آذرنيشريك II - مطبوعه سي باكو — 1927

قاسم ا- ماعيلوف كوچمسي نومرو 2

نشر ايتديگمز بو كىتابچادا، اسلام ديتنده موهوماتنىڭ ظھور-
ويندا اقتصادى و اجتماعى شرايطى و عامللىرى خلاصه ايديلمگدەدر.
بو گونه قدر مارقىسىز نقطه نظر يندن چوق از تدقيق ايديلمىش
اولان بو مسئلهلر قومونىست فرقىسى و مطبوعاتنىڭ علمى و فنى
جھتدن مسئله يە يانئلاشماسىنى طلب ايدىر.

ج. حبيب يولداشنىڭ يازىلارى بو يولداكى بىرىنجى آديملاردان در؛
بونلارى نشر ايتمگدن مقصد دىن موهومات عليهنه موفقيتله
دوام ايدىن تېلىغات و تشويقات مبارزە سەنە كومك ايتمك و
مطبوعاتىمىزنىڭ، يازىچىلارمىزنىڭ، عالملىرىمىزنىڭ نظر دقتى بو مسئلهلەر
جلب ايتمگدر.

حبيب يولداش طرفندن يازىلمىش 1، 2، 5 نىجى فصللردىن يەنە
حبيب يولداشنىڭ جدى اشتراكىلە تىرىب ايدىلمىش تەزىسلىرىدىن
و خصوصى صورتدە آر تىرىلمىش 3 نىجى فصلدىن عبارت اولان بو
كىتابە آذربايجان شورا حكومتىنىڭ امكچىلەرە مراجعتنامەلەرنى دە علاوه
ايتمگى لازم گوردىك.

اداره

اسلام دینی، شیعه‌لک و محرملک (*)

عصرلردن بهری کر بلا حادثه‌سی اطرافندا ساینز - حسابسز
بری - برینه ضد و مخالف فکرار و اکثرأ اساسسز، ایگرنج
دیدى - قودیلار اویدورولمشدر.

بو دیدى - قودیلارک وجوده گلمه‌سنه بر چوق سبیلر اولماقلا
برابر، بر چوق منبعلى ده واردر.

بو فکر و دوشونجه‌لرک اصل منبعى: عربلرک ئوز آرالاریندا
آپاردیقلارى مبارزه‌لرده مختلف مدینته مالک بر چوق ملتارى ئوز
ایچریسنه آلمش و سلاح گوجیه یارادیلیمش بویوک دولته و
سوکمچینک داخلىنده وجوده گلمش اجتماعى حرکتلرده آرامالىق.
اک برنجى منبعدن باشلاياق! عربلر آراسندا برنجیلک و
حاکمیت اوغوریندا آپاریلان مبارزه‌نک چوق بویوک و اوزون
بر تاریخى واردر. بو مبارزه عربستانک اقتصادى و طبیعى حاللاریندان
وجوده گلمش بر مبارزه اولوب محمددن چوق اول باشلانمشدر.
(ریو ککهرت) آدلى آلمان عالمى طرفندن توپلانیلمش قدیم

(*) «محرملک و روضه‌خانلق» اثرینه یازیلان مقدمه‌در.

عرب شاعرلرينىڭ اثرلرى محمددن اولكى دورىڭ دورت بويوك شاعرى زهرا بن ابوسلامانىڭ بويوك شعرى، امر القيسىڭ شعرلرى، قديم عرب ماھنيلارىنىڭ كلياتى اولان مشهور «معلقات» عرب قبيلهلرى آراسىدا برنجىلىك و حاكىمىت اوغوريندا آپاريلان مبارزەلرەك دوغماسى و انكشافى خصوصندە بزە گەنىش و اطرافلى معلومات وىرىر.

داھا محمددن بر چوق عصرلر اول شعر و حكايەلردە قوتلى نيزە و مزراقلارى، شجاعت و جسارتلرى، و حشيانە عناد و متانتلرى امانسز ناموس احتراملارنى و سائره بو كى شئلىرى تصويرايىلە بو صفتلرە مالك اولان قهرمانلارنى دا تعريف و مدح ايتىمك عربلردە بر عادت ايدى.

خصوصاً محمددن چوق اول عرب شاعرلرينىڭ كعبەنىڭ ديوارلارنىلا آسىلان شعرلرى بونى اثبات ايدىر. بونا گورەدە يوقاريدا گوستريلن مشهور اثرلر محمددن اول عرب قبيلهلەرىنىڭ داخلى، اجتماعى حيات و معيشتلارنى گوسترە بىلەجك يىگانە دوغرو بر ماتەريال سايىلا بىلر. بز ئوز يازىمىزدا همىن اثرلرە استناد ايدەجگىز. عربستان و عربلر، محمددن اول تام بر كل، بر وحدت تشكىل ايتىمىردىلر.

بورادا بر. برىندن آسىلى اولمايان و چوق وقت برى - برياه مبارزە آپاروب پاتريارخلىق (پدرشاهلىق) اساسىلە ادارد اولتان بر چوق مستقل قبيهلر ياشايدى.

محمددن بر نچه ایل اول عربستان اکثریتله سوگسز قومسال
صحرا لاریندان دهوهر ایله سورو گلنهن کوچبه کاروانلاردان، نیزه
مزراقلار ایله سلاحلارنمش باشی بوزوق دسنه لردن عبارت ایدی.
شمالدان بویوک سوریه صحراسی، گون چیقان، گون باتان
و جنوبدان سیرا داغلار ایله محدود اولان عربستانک بویوک بر
حصه سنی تشکیل ایدن (النجد) اوزاق عصرلردن بهری اصل
عرب ملتک و وحشی بدهویلگک اوجاغی ایدی. بویله طبیعی
حدود و مانع لرتیجه سنده بو ئولکه محمددن اول خارجی ئولکه لار
و ایلک نوبه ده ئوز بویوک قومشولاری اولان ایران و بیزانس
ایمپراتورلقلاری ایله چوق آز علاقه ده ایدی. بویله بر شرائط
آلتندا (النجد) عربلرینک دولت تشکیلاتلاریندان دانشماغنا بیله گلمز؛
ذانا محمددن اول اورادا معین بر دولت تشکیلاتی یوقدی.
آنجا ق عربستانک بحرا حمر ساحلی و شمال غربنده اولان حجاز
و جنوب غربنده اولان یمن و اورادا برلشمش عرب قبیله لری
بو جهتجه مستتا بر وضعیتده ایدیلر. بورانک اقلیم، توپراق و
جغرافی و وضعیت (النجد) دن دها گوزهل و الویریشلی اولدیغی
ایچون بورادا یاشایان عرب قبیله لری ده دها گوزهل و الویریشلی
بر مدنی شرائط آلتندا یاشایردیلار. عین زاماندا اقتصادی و جغرافی
جهتلردن حجازک وضعیت یمن دن ده یاقشی ایدی.
حجازدا عربلر کوچری حالدا دگل، اکثریتله مدنی بر حالدا
یاشایردیلار.

بورادا داها محمددن اول (مکه، مدینه) و بو کبی باشقا
شهرلر واردی؛ بحر احمرک یاقینلیغی و حجازک گوزهل کاروان
یوللارینا مالک اولماسی سایه سنده بورا عربلری خارج ایله (سوریه،
ین و سائره) تجارت آپاریردیلار. بوندان باشقا مقدس قاراداش
(حجرالاسود)؛ زمزم سوی و باشقا بوت پرستلک مقدساتی ینه
عربستانک بو حصه سنده اولدیغی ایچون بوتون عربستاندان توتری
بوراسی بر دینی مدنی کیچید مرکز ایدی.

بوندان علاوه عربستانک و عربلرک بو حصه سی علاقه ده اولدیقلاری
بوتون خارجی دنیا قارشى عربلگی و عربستانى تمثیل و مدافعه
ایتمه لی ایدیلر. چونکه، بیزانس، سوریه و ایرانک استیلاچیلق
فکرلری و عربلرک توزلری طرفدن یاپیلان باسقینلار، عربستانک
بر حصه سنه دائما اجنبیلرک سوقولماسی قورقوسنی توره دیردی. حجاز
ایسه عربستانک شمالدا اولان خارجی ئولکه لره اک یاقین بر
حصه سی ایدی.

بوتون بو سببلر عربستانک بو حصه لرینده کی عرب قبیله لرینک
داخلاه تشکیلات یاپمالارینی و واحد بر اداره آلتدا برلشمه لرینی
طلب ایدیردی.

حجازک جغرافی وضعیتى سایه سنده سرعت و موفقیتله گه نیشاهین
خارجی تجارت و عرب قبیله لريله آپاریلان داخلی تجارت بو عرب
قبیله لرینی داها سیقی بر صورتده یاقلاشدیریردی. طبیعی، خارجی

و داخلى تجارت بعض قبيله لرى گوجندىروب بىضارنى ايسه
ضعيفلشدىرىدى. بو شرائط تيجه سنده يوزلر، مينلرجه دهوهلره و
اونلارجا دهوه نقييات كاروانلارينا مالك، اقتصادجا چوق قوتلى و
دارلى قبيله لرى وجوده گلدىلر. بعض قبيله لرك اقتصادجا قوتلنوب بر
چوق قبيله لرك ايسه ضعيف دوشمه سى اوزرينه اول اقتصادجا
گوجيلرك اقتصادجا ضعيفلرى ئوزينه تسليم ايتمه سى، داها سوگرا
ايسه بوتون عرب قبيله لرينك بر قوتلى و گوجلى قبيله يه تسليم ايديلمه سى
يولندا مبارزه باشلامش اولدى.

بوتون بو شرائطك تاثيرى آلتندا محمدن چوق زمان اول
آيرى - آيرى. ياشايان عرب قبيله لرى ئوز قبيله شىخلىرى واسطه
سىله داخلى استقلالارنى ساقلاماقلا قريش قبيله سنك اداره سى آلتندا
برلشدىرىلدىلر. قديمدن قالان اثرلرك و تاريخك گوستردىكى اوزره
ديمك اولاركه، قريش قبيله سى حجاز عربلرني برلشدىرن برنجى
بر قوه اولمشدر. بو سىافلا اوزماندان باشلامش قريش قبيله سى اوزون
مدت (مكه) ده حاكميت سورمشدر.

محمدن بر قدر اول قريشيلرك مكه ده كى حاكميتى يمندن
گلمه خزائى قبيله سنك و اونك شىخى كلیمك استىلاسيه ده وريالير.
لاكن (مكه) نك كلیمك النده قالماسى چوق سورمه دى.
چوق آز سوگرا قريشيلر يگيدن ئوز حاكميتلرني گرى قايتاروب
محمد دوغولانادك (مكه) و بوتون حجاز حاكميتنى اللرينده سانلادىلار.

عربستانك شمال - غرب حصه سنده حاكىت سورن قرىشيلر
عربستانك يالگنر بو حصه سنده دگل، بلكه بوتون مركزى و جنوى
عربستاندا و (النجد) ده ده حاكمرانلىق آبارير و بونگلا داخلى
عربستانك بوتون اقتصادى حياتى اللارينده ساقلاير ديلار. قرىشيلر بو
آد و حتى تماميله قازانماق ايچون (مكه) شهرى بازارينى (پنايرينى)،
ايچرى سنده مقدس قارا داش (حجر الاسود) سافلانان معبدك (ايمديكى
كعبه) آچارينى و مقدس زمزم قويوسنى ئوز اختيارلارينا آلماق
ايديلر. بونلارا مالك اولماق ايسه مكه ده حاكىت سورن قرىشيلرك
ارنى حقى ايدى.

بويله اگلە قرىشيلرك (مكه) ده كى حاكمرانلقلارى نسلدن - نسله
عبدالمنافه قدر دوام ايدير.

عبدالمنافك ايكى اوغلى عبدالشمس و هاشمك نسللى اولماق
اوزره سوك درجه چوقالمش و آرتمش قرىشيلر؛ بو آراق ايكى
بوداغا آيريلير. ورثه لك اساسيله (مكه) مقدساتنا حاكمك اختياري دا
عبدالمنافك اوغلى محمدك اولو باباسى هاشمه كيچير.

ايستر (مكه) بازارى (سوق عكاظ)، ايستر سه زمزم قويوسى و
مقدس قراداش توكنمز بر بويوك گلير منبعى ايدى. بونا گوره
بونلارك هاشمه چاتماسى عبدالشمس عائله سنده، اونونك اوغل و
نولرى آرسندا ناراضىلىق دوغورمايا بيلمزدى. بو ناراضىلىك باش
ويرمه سى چوق چكمه دى؛ عبدالشمس و هاشم ئولر - ئولمز اونلارك

اوغوللاری امیه و عبدالمطلب آراسندا دوشمنچیلک و عداوت
تورہ یر.

بو عداوت نتیجہ سنده عبدالمطلبی ورثہ لک حقندن محروم ایتمک
ایچون امیه عرب قبیلہ لرینی اونک تلمیہ نہ تحریک ایدیر و آنجاق
زمزم قویوسنک تعمیر ایدیلیمہ سی عبدالمطلبی نوز و ظیفہ سنده
ساقلایر.

بوندان سوگرا کی وقعہ لر م. س. اوردوبادی طرفندن یازیلان
کتابدا مفصل بر صورتہ گوستریلمیشدر.

بر ایسہ، اوزماندان اعتباراً قریشیلر آراسندا باشلانمش سلالہ
مبارزہ سنی قید ایتمک ایستہ یریک. ایکی یاقین اقربا قبیلہ نک حاکم
و وارلی طبقہ لر آراسندا گە نیش بر مبارزہ آپاریلماسی ایچون لازم
بوتون اساس و عاملر میداندا ایدی. چونکہ بو مبارزہ نک اساسی
و منبعی: (مکہ) نی، اونک تجارت و دیشی گلیر موسسہ لرینی و بوتون
عربستان ایله تجارت علاقہ سنی الہ آلماق ایچون قریش قبیلہ سنک ایکی
بویوک و گوجلی بوداغنک آراسندا آپاریلان رقابت ایدی.

بورادا هر طرفک اقتصادی و مادی منفعتلری اسکى قبیلہ
وحدتی عنعنہ لرینہ ضد اولدیغى کبی، اونلارک آراسندا اولان بوتون
اقربالق مناسباتنى دا پوزوردی. بو ایکی نفوذلی بوداق قریشیلرک
اساس حصہ لری و اسکى (مکہ) و حجاز حاکملرینک وارثلری
اولدیقلاریندان اقتصادی مبارزہ لریدہ سلالہ مبارزہ سی ماہیتتى داشییر.

بو مبارزه؛ عبدالمنافدان سو گرا میراث قالمش ثروت منبعنه ایکی
بوداغك هانکی برینك حاکم و صاحب اولماسی اوستند آپاریلیردی. بونا
گوره هاشم، آتاسی عبدالمناف ئولدیگدن و آتاسنك مرث حق
ئوزینه کیچدیگدن سو گرا بر طرفدن قارداشی عبدالشمك سوقولماسنا
قارشى (مکه) حاکمیتنك عنعنوی سلاله اختیاراتنى ئوز اوغلى و
نسلنده ساقلاماق ایچون بویوک و ساییز و سائط و امك صرف
ایدیر. دیگر طرفدن عبدالشمك و اوغوللارینك علیهنه چالشیر.

بونلار تصادفی بر شئی دگلدیر. بشریت تاریخی، آسیا، خصوصیه
یاقین شرق تاریخندا بر چوق بویله وقعهلری قید ایتمشدر. هر بر خالق
پاتریارخالق (بدرشاهیاق) و فیوداللق (دره بگلك) معیشتی شرائطی
آلتندا بویله سلاله مبارزه سی بوسبوتون عادى و طبیعی بر شئی دره.
بونا گوره عبدالمنافدان سو گرا بو مبارزه نك توره یوب گه نیشانمه سی
تصادفی اولمادیغی کبی، بو مبارزه نك و عبدالشمك اوغلى و نورلارینك
حیله لری نتیجه سنده هاشمك اوغلى عبد لمطابك ئوز ورثه لك حقنى
ایتیرمه سی • تصادفی بر شئی دگلدیر. بونلار هاموسی اقتصادی مبارزه
نتیجه سیدر. بوندان سو گرا باش ویرن حادثهلرده ینه همان مبارزه لر
نتیجه سیدر.

بورادا هر شیدن طبیعی و تصادفی اولمایان بر شئی ده
واردر که بودا: قریشیلرک حجازدا حاکمیت و حکمرانلغی ایتیرمش
حصه سندن محمدك پیغمبر چیقما سیدر.

محمدك دوغولدينغى و بويودىگى سىرالاردا اونك كىچىمىش
حاكم اولو باباسنك نىسلى اقتصادجا چوق ضعيف اولماقدان باشقا
بنى اميه طرفندن ده هر جور تضيق و تعقيباتا معروض قالىردى.
بنى اميه (مكه) اوزهرينده كى حق حاكىمى ايتىرمك قورقيسىله
بر وقت گوجابى و حاكم اولان هاشمك نىسلى شدتلى صورتده
تضيق و تعقيب ايدىردى. بوسىيله محمدك يگى دىنى چىقىشى
بوت پرستلگدن داها آرتق، بوت پرستلگه و (مكه) يه رهبرلك
ايدن بنى اميه عليهنه چهوريامشىدى. بويىلكله محمدك باباسى و
آتاسنك رياست و حاكىمى ايتىرمەسى محمدك منسوب اوندىغى
طائفه نك بنى اميه طرفندن سىقىشىدىر يلوب تعقيب اولونماسى بوتون اسلام
دىنى دوغوران اساس سىباردن برى در؛ چونكه بو دىن واسطه سىيله
محمد ئوز بابالارينك (مكه) اوزهرينده كى حاكىمى قايتارماق
ايسته يردى. بونا گوره عربستاندا بويوك بر قوت و موقع
قازاندىقدان سوگرا بيله محمدك منبردن بنى اميه و اونلارك
رياست و حاكىمى تشبىلرى عليهنه تبايغات آپارماسى خصوصنده
م. س. اوردوبادى يولداش طرفندن كىتابندا قيد ايدىلمىش
وقعه لردە تصادفى دگلدەر.

محمدك الله و پىغمبرلك آديله رياسته چاتماسنا باقمايباراق،
بنى اميه لىلر اسلام دىنى قبول ايتىمگله برابر محمدك زماندا بيله
ينه هر جور واسطه لر ايله ئوز اسكى موقعلر نى قايتارماغا

چالشیردیبار. بوراسی گوستریر که قریش قبیلہسی و اونک ایکی بوداغی اسلام دینتی قبول ایتمگله عصرردن بەری دوام ایدن مبارزہلرہ نہایت ویرمشدیبار. اسلام دینی و بونگلا وجودہ گلن بویوک دولت، دولت ریاستی و حاکمیت بو مبارزہنک گەنیشانمہسنہ داہادا میدان ویرمشدر.

محمددن سوگرا عرب قبیلہلری آراسندا حاکمیت یولندا چیقمش مبارزہلرک گیدیشتی ئوگرنمک ایچون محمد سعید اوردوبادی یولداش طرفندن آچیق و آیدین تصویر ایدیلمش لازمی جہتاری او قوماغی او قویوجیلارمزا توصیہ ایتمگله بو کتابک اساس مقصدی اولان حسینک ئولدورولمہسی سبیلرینی شرح ایدہک۔ حسینک ئولدورولمہسی دە محمددن سوگرا دوام ایدن مبارزہلر نتیجہسیدر۔ حسینک قتلی دە۔ حاکمیت مبارزہسی و یزیدہ تابع اولماق نتیجہسی اولدیغنی روضہخانلار و مختلف موللا۔ روحانیلاردا گیزلہ دە بیلمیرلر۔ بوراسی هامویا آشکار بر حقیقتدر۔ بونی گیزلتمک اولماز۔ قریشیلرک کیچمشی اوزرہ حسینک ئولدورولمہسی تصادفی و مستقل بر شئی دگلدر۔ بو قتل محمدن و اسلامدان داہا اول بنی امیہ و بنی ہاشم آراسندا باشلانمش مبارزہ ایلہ سیقی صورتدہ مربوطدر۔

بو قتل قریشیلر ایچیندہ کی اسکی سلالہ مبارزہسنک نتیجہسیدر۔ یزید و حسن، حسین زمانندا عربلر بویوک قوتلی بر دولتہ

مالك ايدىلەر. بو دولته حاكم اولماق چوق شرفلى و گلبىرلى
بر ايش ايدى. بونا گورده يزىد ايله حسين آراسندا كى
مبارزه نك بو قدر كسكىن و شدتلى بر شكل آلماسى تعجب،
ايديله جك بر شئى دگلدەر. بورادا حسينك سلاله حقنه و گوجسز-
لكنه قارشى يزىد بويوك عرب دولتك بوتون عسكرى قوت
وسطوتى ايله چىقدى. حسينك زاهدك، امپروورك و بدويت
وقارينا يزىد، استيلا ايدىلمش بيزانس شهرى شام و دائره سنك
بوتون يوكسك مدنيتتى قارشى قويدى. ورتهلك حقى اوزه رينده
ايكى مدنيتك حربى مبارزه سى ميدانا چىقدى. بونلاردان برى
عربلشديزىلمش بيزانس مدنيتتى، او برى ايسه عربستان چوللر نك
پاتريارخاق (پدرشاهلىق) بدوى لگى مدنيتتى ايدى. داها گوجلو
مدنيتك عسكرى قوه سى، افسانه وى جسارت و ايدگيتلگلرينه
باقما يراق گوجلى صحرا اوغوللارينا غلبه چالدى. هيچ بر يرد
اولمادىغى كى، بورادادا خارق العاده، تعجبلى والى هيچ بر شئى
يوقدر. گه نيش چوللر ك اوغوللارى ايسه ئوز اسكى غنوى
عادتلرى اوزه بو قتلى خارق العاده و دىنى بر شكله سالدىلار كه،
بودا حسينى سه وديگلىرى ايچون دگل، بلكه ئوزلر نك آتا
بابادان قالما اسكى ووهشى مدنيتلر نى پوزان غالب يزىدك آرقالاندىغى
مدنيتتى سه ومه دىگلىرى ايچون ايدى.
بو نقطه، حسينك ئولدورولمه سى اطرافندا عربستانك ئوزينده كى
اويدورمالار ك برنجى اساسى و منبعى در.

ایمدی بر نیچه کامه ده کربلا حادثه سی اطرافندا کی فکرلرک
ایکنجی منبعی خصوصنده سویله یلک.

یزید و حسین زماندا عرب دولتی بر چوق ملتاره حکمراناق
ایدن بر دولت ایدی. بو ملتار سلاح گوجیه استیلا و تابع
ایدیلوب اسلام دینی اونلارا قبول ایتدیر یامشدی. بونلارک آرسندا
ایران، مصر، بین النهرین، آسورایا و بو کبی باشقا بویوک قریم
خاقلر و دولتلر واردی.

بو خاقلر و دولتلردن بعضلری، حسین و یزیددن داها اول
عربلرک داخلی اغتشاشلاری زمانلاریندا سلاح گوجیه عرب ایلارتندن
خلاص اولماغا چالشیردیلار. بوراسنی دا قید ایتمه لی درکه، عربلر
طرفدن ایستیلا ایدیلیمش غربده کی مصر و سوریه خاقلاری عرب
دولتنک بولونمه سی و پارچالانماسی علیهنه چیقیشدا بولونورکن
بالعکس ایران و بین النهرین نوزلرینی قورتارماق ایچون عرب
دولتنک آغیر دقیقه لریندن استفاده ایتمک ایسته یردیلار. کربلا
حادثه سی ده ایران، آسوریا، بین النهرین و (بابل)ک بو متصداری
ایچون الویریشلی بر شئی ایدی. بونا گوره ده ایلک باشدا ایران
اولماق اوزره اونلار بو وقعه دن استفاده ایتمگده گه جیکمه دیلار.
ایرانلیلارک ملی آزادلق منافع، اونلارک بو مبارزه یه قاتشمالارینی
و اونلاردان نوز ملی منفعتلری ایچون استفاده ایتمه لرینی طلب
ایدیردی.

بو مداخاھ باشليجا اولاراق همين قتل اطرافندا مختلف فكلرلر
و ديدى قوديلار دوزلتمك واسطه سياه بويوك عرب دولتى
براشديرمگده استناد نقطهسى اولان مسلمانلغى پوزماق و
پارچالاماق تشبثندن عبارت ايدى.

قريشيلر آراسندا دوام ايدن سلاله مبارزهسى عربستانك ئوزينده
بو اويدورمالار ايچون برنجى منبعى ياراتديسا، مختلف ملتاره
حاكمك ايدن عرب حكومتك تضيق و استيلاسى دا كربلا
حادثهسى خصوصندا ايراندا ايكنجى بر اويدورما منبعى وجوده
گتىردى. بوراسى تعجبلى دگلدرد. چونكه باشقا مسلمان دولتارينه
و عربستانك ئوزينه نسبتاً ايران بوتپرستك، آتشپرستك و م هو-
ماتچىلىق عنعنه سياه ياشيان اك اسكى بر ئولكه در. عرب ساحى
قارشىسىندا مغلوب اولماغلا او عنعنلر اونلارك آراسندان قالديريلا
بيلمهنى. بالعكس، اونلار بو عنعنلرى ساقلايوب زور ايله مسلمانلغى
قبول ايتديگدن سوگرا اسكى آتش و بوتپرستك عنعنلرينى
اسلام ديننه سوقماقلا اونى (اسلام ديننى) همين اسكى بوتپرستك
و آتشپرستك اعتقادلارى ايله تكميل ايتديلر. اونا گورده ئوز
استقلاليتلرى ايچون عربلرى قارشى آپارديقلارى مبارزه ده اك
باشليجا بر دينى توتپرستك عنعنلريندن استفاده ايدمرك اسلام ديننى
و كربلا حادثه سنى اونلار ايله يوروديلر.
بويله لكه، بو زماندان باشلامش ايراندا اسلام دينى ايچريسنده

مختلف طريقتهار ترقى تاپماغا باشلامش و اسلام سنيك و شيعه لك اولماق اوزره ايكي اساس مذهبه بولونديگدن سوگرا ايران يالگز شيعه اولماقلا قالمايوب بلكه موهوم شيعه لك تبليغاتنك و سنيار ايله (توركلر و ايرانلييلار) ايله آپاريلان بر چوق محاربه لرك تحريكچيسى اولمشدر. *) ايران روحانيلىرى و متعصب عنصرلىرى ايرانى اول عرب سوگرا تورك و عموماً سنيار حاكيميتيندن خلاص ايتمك ايچون اسلام دينى حقنده بر چوق موهومات و خرافات ياراتماقلا برابر كربلا حادثهسى حقنده ده حدسز حسابسز بر—برينه مخالف ديدى— قوديلار و ايگرنج اويدورمالار تورتمشدر.

بو صورتله ايران روحانيلىرى شرقك جاهل و عوام مسلمان كتلهسى آراسندا فيودال—ملكدار تشويقاتى اك ايگرنج بر جانلى ماشين رولنى اوينا مشلاردر. هله بويوك عرب حكومتى يقيلديقدان و ايرانك توركلردن خلاصندان سوگرا كربلا حادثهسى اطرافندا

(*) شيعه لكده بولمه لر: اسلام دينى، شيعه لك و سني لكه آيريلاندان سوگرا روحانى موقعى اله كچرمك و خلقى ئوز منفعتارى اوغوريندا استعمار ايتمك ايچون شيعه لرك ئوز آراسندا عقيدده و اجتهاد پرده لرى آلتندا مبارزه لر باشلانماقلا دوام ايدوب دوروردى. نتيجه ده اونلارك ئوز آراريندا بير چوق باشقا—باشقا دسته و بولمه لر ظهور ايتمكه و حتا امامت حقنده بيله مختلف نظريه لر ميدانا چقماغا باشلادى. بونلاردان بر نيچهسى آشاغيذا كبلاردر:

غرابى—على و محمدى برابر بيلارب فكرينجه على محمددن آشاغى اولمادىغى كىبى محمددن سوگرادا برنجى امام صفتيله دكل، بلكه محمدك يرينى دوتدى.

خنييس—يالگز على و محمدى تانيوب شيعه لرك اون ايكي امامنى نظر اعناردا آلدير.

كيسانى—آنجاق على، حسن، حسين، و محمد خنيفه نى حقيقى امام بيلير.

نوييسى—شيعه لرك اولنجى آلتى امامنا قائلدر.

اولان بو موھوماتى نشر ايتمگى اونلار ئوزلرينه منفعت ويريچى
بر صنعت و پيشه ايتمش و بويوك منفعت قازانماق ايچون اونلار
كربلا حادثهسى حقتده باجاردىقلارى قدر نفيس، شاعرانه و
يانىقلى ديدى قوديلار اويدورمشلاردىر. سوادسىز، مدنىتسىز،
ادراكسىز اهالى آراسىندا ئوز موعظه لرینده مسلمانلار ك حسىنى
بو كى موھوماتلا بسله يوب قاناترم اوياتماقلا اونلارى سينه، ختجر
و زنجير وورماق كى عوام و جاهلانه چيقيشلارا سوروكله مشدرلار.
م. س. اوردوبادى نك بو كتابنك مقصدى كربلا حادثهسى
اطرافىدا يوز ايلردن بهرى وجوده گيتريلن همين اويدورما و
ديدى قوديلار ك اصل ماهيتنى آچوب گوسترمگدر.
م. س. اوردوبادى نك كتابى كربلا حادثهسى مسئلهسى حقتده
بر قدر منصفانه داورانان و ئوزلرينى بو مردار صنعته ساتمايان
اسلام روحانىلار نك آز بر حصه سنك يازىلارى اوزرينده قورولمشدر.

زيديه— على، حسن، حسين، زين العابدين و زيد بن على نى امام بلىر.

اولياء— پيغمبر و على نى اللهك گوسترنى ديه تانيير.

رزامى— امامت اول على به، سوگرا محمد (پيغمبر محمد دگل) سوگرا ايسه حنفى به

يتيشدىكنى ايلرى سورور.

اثنا عشرى و شىخى— اون ايكى اماما قائلدر.

واقفيه— سگزا اماما قائل اولمشدر.

داها بر جوق على النهى، او شامى، اسماعيليه، نصيرى كى مذهبىر موجود و مختلف موھومات
ايله مشغول اولوب برى-بريله مبارزه آپاريرلار. يوقاريداكى بولمه و مذهبلىر گوسترمكدن مقصد
شيعه لرك و شيعه بولمه دستلرينك تاماميله رياست آرزوسيله ميدانا چيقدىقنى گوسترمگدر.

م. س. اوردوبادى ئوز اثرىنى اسلام روحانىلارنىڭ بو حصه -
سنىڭ تىققاتى اوزره دوزمىدوب بو حادته اطرافىدا تارىخى حقيقتى
آيدىنلاشدىران اسلام روحانىلارنىڭ بوتون ساتىلمش حصه سنىڭ موهوم
اويدورمالارنى باجاريقلى صورتده تىكذيب ايتمشدر. كربلا حادته سنىڭ
حقيقتى خصوصىدا گەنىش امكىچى كىتله سنىڭ چوق از معلوماتى
واردر. بونا گوره م. س. اوردوبادىنىڭ كىتابنىڭ بوتون قىمته
باقمايلاق كربلا حادته سنىڭ حقيقتى گەنىش كىتاهيه شرح و بيان
ايتىك ايچون مطبوعاتدا و آيرى-آيرى ادبى اثرلرده بوبارده
داها آرتق و مفصل صورتده ايشله مك لازمدر. ياقىن گله جگده
بو نقصانى آرادان گوتورمك وظيفه سى شورالار آذربايجاننىڭ
بوتون خادملارنىڭ قارشىسىندا دورمشدر. بو مسئلهيه ماتهريالىزم و
ماركسىزم نقطه نظرلارندن ياقىنلاشماقدا اولانلارا موفقىتلار دىلهرز.

باكو - 20 ايول، 1924.

قوربان بايرامى مناسبتيله.

ئوزىنى سەون، ئوزىنە حرمت بىلەن ھەر آڭلاقلى ايشىچى و
كندىلى بو بايرامك عربجەدن آلتوب تور كىجەلشمش آدىنى
اوقودىقدا: قوربان نە ايچون، كىمىك ايچوندر و كىم كسىر؟
دىيە بلا اختيار بر چوق سواللار ويرمك مجبوريتتى حس ايدەر.
اوقوجىلارمزلا برلكدە بو سواللارا جواب ويرمك ايچون بو
بايرامك تاريختا و بونك «آللە» طرفدن نازل اولان دىنلرە و
خصوصاً اسلام دىتنە اولان علاقه سىنى گوزدن كىچىرەك:
«قوربان بايرامى» تعبير اولنان بايرامك تاريخى چوق قديمدر.
بو بايرامك باشلانغىچى موسا دورىندن قاق اووب اوروبا، غربى
آسيا و خصوصاً عربستان ياريم آداسنك خىلقلىرى بو تىرست
اولدىقلارى و مالدارلق تصرفاتيله ياشادىقلارى زماندان باشلاير.
بو صورتلە «قوربان بايرامى» نك آلتى مین ايلدن آرتق بر تاريخى
اولوب باشلانغىچى دا بشرىت جمعىتنك باربارلق دورىندن سايللا بىلر.
باشقا دىنى بايراملار كىبى خرافاتدان عبارت اولان «قوربان
بايرامى» نك دا مقدس قهرمانلارى فاجعه نك معناسى الهى حاللارى،
طبيعىلىگدن كىنار حرىكلرى و سائرسى واردر.

مثلاً: «آلتی مین ایل بوندان قاباق عرب مدنیتک قبیاهلک و بوتپرستلک دورینده یعنی مسلمانلق دگل، حتا خریستیانلق ویهودیلک اولمادیغی زماندا قبیاه سر کردهسی و وارلی مالدار اولان ابراهمه حق طرفدن گوندریلن ایکی ملک گلیر و آلهلک آدیندان اونا کتیردیگی قوچلاری قوربان ایتمگی تکلیف ایدیر.

آلتی مین ایل عرضنده نسلدن نسله کیچن، عربستاندا، سوریهده، فلسطینده و باشقا یرلرده آغیزدان-آغیزا دولاشان بو بایرامک تاریخی و تقویمی معناسی بویله دره بویاهلکه تاریخ و تقویم حسابی اوزره قوربان بایرامی محمدک عیسانک و موسانک دورلرینه منسوب بر بایرام دگلدر. زیرا موسانک ظهوریندان 5677 ایل کیچیر، ابراهیم ایسه موسادان چوق-چوق ایللر اول گلمش و «پیغمبرلک» ایتمشدر.

«مقدس علما» نک دینی کتابلاریندا «قوربان بایرامی» باره سنده یازیلان «حقیقترلری» گوردیگده آکلقلی هر بر ایشچی و کندلی آشکارا دییه جگدر که: «قوربان بایرامی دا هر بر خرافات کبی شبهه و سواللار پرده سیله ئورتولیدر».

حتا قرآنی بیله آلوب صحیفه-صحیفه باقارساق، اورادا دیندار بر مسلمان «قوربان بایرامی» باره سنده بر آیه بیله تصادف ایده بیلمز. حالبو که بونک قرآندا اولماسی لازم گلیردی. حقیقته باقیلدیقا بو «بایرام» بوللی فایدالار گورن درویشلر، آخوندلار

و موللارڭ ئوزلىرى آراسىدا بىلە مەجبورى و ضرورى بر عبادت حساب اولونمىر.

«قوربان بايرامى» نڭ مسلمان دىننە اولان علاقەسىنى بو صورتلە آيدىنلاشدىر اراق، هر بر آڭلاقلى امكچى، موللارڭ ئوز موعظەلر نە اساساً «قوربان بايرامى» نڭ اسلاما دخلى اولمادىغى كىبى، خرىستىانلغادا و يهودىلگە دە دخلى اولمادىغى «آسانلق و جسارتلە گوستره بىلر».

«قوربان بايرامى» بو تىرست عربلرە ئوز بابالارىندىن قالان و بونلاردان دا مسلمان عربلرە و سوگرا باشقا مسلمان خىلقر نە كىچن عمدە بايراملاردان بربدر.

بو بايرامڭ حقىقتى، قوربان كىسمك و آلتى مین ایل بوندان اول قوبولمش بر تاقىم اسكى اطاعت و آينلردن عبارتدر. مثلاً: مصر ایلر هر ایل بهار فصلندە نىلك داشماقلا اكىن يرلر نى تاخىل اكمگە يارار پىر حالا سالوب قايتدىقدان سوگرا اڭ گوزەل بر قىزى جواهرات ایلە بزە يوب نىل جاينا آتاردىلار. چونكە اونلارڭ ظننجه چاپك داشماسى آله طرفندن گوندرىلن بر نعمت ایدی.

اونلار بو قوربان ایلە آللهى ئوزلرىندىن راضى سالماق اىستەير- دىلر. هندوستاندا ايسه (برهمن) دىنى پىروپلر و آتشپرستلر فداكارلق گوسترىر و ئوزلر نى آتسه آتوب ياندىرىدىلار. آفرىقا باربادلارى و حبشىلردە نوع-به-نوع قوربانلار وىرىدىلر.

حال حاضر دا آفریقا و جنوبی آمهریقادا یاشایان بو تپرست باربار
طائفه لرك تاريخنى آلاچاق اولساق، اونلار ك دینارینك اساس و مهم
نقطه سی قوربان ویرمگدن عبارت اولدیغنی گوره ريك. حتا بوگون
یله جنوبی و مرکزی آفریقادا کی بو تپرستلر كده، ابراهیم نوز
اوغلی اسماعیلی کسمك ایسته دیگی کبی، نوز آداملارینی آللهلارا
قوربان ایديرلر.

شبهه سز بو کبی عادتلر قدیم زماندا قبيله و اوردو باشچیلاری
آراسندا چوق سه ویلوب رونق تاپیردی.

مثلا اسیرلری، قوللاری مملکت باشچیلارینك سلامتگی ایچون
قوربان ایتمك بر چوق باربارلق و پدر شاهلیق اصولیه یاشایان
ملتلر آراسندا گورونمشدر.

مصرده (که ئوپس)، (کفرمن) کبی فرعونلار ك مقبره لری
اوزرینده اهرام تیکیلیرکن آغیر داشلار آلتندا تلف اولوب
گیدن اسیر و قوللارا مصرلیلر فرعونك قوربانلاری آدلاندیریردیلار.
آثوریلر محاربه دن سو گرا اسیرلر ك ده ریلرینی سویوب شهرلر ك
دروازه لرینده آسماغی قوربانلق کبی بر شئی ساییردیلار. عموماً
شمالدا کی روس-اسلاو و فین طائفه لریندن ایمدیکی آفریقا و
آمهریقا زنجی طائفه لرینه وارینجایا قدر بوتون خلقلر و طائفه لر
باربارلق مدنیته و بو تپرستك دورلرینده قوربان کسمکله مشغول
اولمشلاردر.

بونگلا برابر قوربان كسمك اونلاردا جور به جور شكلارده اولمشدر: بعض خاقلر قوربان صفتيله قويون، ئوكوز، آت و دهوه كسمشله، بعضلر ايسه يالگنر آلان قوللار و خادملر دگل، حتا ئوز اوغلانلاريني بيا قوربان ويرمشلدر. ديمهلى «قوربان بايرامى» باربارلق، بو تپرستلك بايراميدر. ايمدى ابراهيمك ترجمه حالنا كيچهك: ابراهيم كنعان ئولكه سنده بر قبيله باشچيسى ايدى كنعان ئولكه سى عربستانك شمالندا فلسطين ايله سرحد اولمشدر. كنعان ئولكه سنده آجلق بلاسى شدتله حكومفرما ايكن ابراهيم بر مدت ياشايا بيلمك ايچون مصره سفر ايدير. مصره چاتديقدا ئوز زوجه سى سارا يا ديير كه: «سن سيمادان گوزهل بر قادينساك؛ بونا گوره مصريلر سنى گورونجه - بو اونك زوجه سى در - ديه منى ئولدورولر، سنه ايسه توقونمازلار. بونا گوره سن منيم باجيم اولديغكى سويلرسك». (تاريخ مقدس انبيا، فصل 12، صحيفه 13 - 10).

«ابراهيم مصره وارد اولونجا فرعونك وزير و كلاسى سارانك گوزهل بر قادين اولديغنى گوردىگده در حال فرعون خبر ويريرلر. فرعون طرفندن ويريلن امر اوزره سارا در حال فرعونك سراينا گتيريلير. بو حال ابراهيمى ممنون ايدير. بر آز كيچمىز ابراهيم بر چوق قويون، سيغير، ايششك، قول، آت و دهوه صاحبي اولور. (تاريخ مقدس انبيا، فصل 12، صحيفه 16 - 14)».

تاریخك گوستردیگی اوزره ایستر کنعان ئولکه سنده، ایستر سوگرالار ایراهیمك حددن آرتق دولتی، مالی و سورولری واردی. ایراهیمك دولتی خصوصاً قویون و دهو واردن عبارت ایدی. بونلاری هر ایل ساتماق لازم ایدی.

ایراهیم ئوز اقتدارینی جمعیت آراسندا گه نیشتمك و قبیله لری ئوزینه تابع ایتمك ایچون دوشونوب بو قوربان ایشنی دوزمتمش و جماعته اویله گوسترمشدر که، او: «آللہک امریله اوغلی اسماعیلی قوربان کسمك ایسته مش، لاکن آله اونا اوغلینی باغشلا یوب قوربان کسمك ایچون جبرائیل واسطه سیله بهشتدن بر قوچ گوندرمشدر». بو کبی اویدورمالار ایله خلقی آلداتماقلا او ئوز قوه سنی و ئوز نفوذینی آرتیرمشدر. ایراهیملرایسه ئوز قویون-لارینی ساتا بیله مک ایچون بو موهوم شایعه نی یاپمشدرلار.

بویله لگه «قوربان بایرامی» کنعان، مصر، بین النهرین مالدارلاری وارلیلاری و سورو صاحبارینک بایرامی اولماقدان باشقا، هله شام و مکه کبی تجارت بازارلارینک داها آرتق الویریشلی بر قازانچ و تجارت آلتی اولور.

بویله لگه قوربان مسئله سی عربلرک معیشتی و گذراننا کیچوب هر ایل بایرام آدیله مالدارلار و قویونچیلار ئوز قویونلارینی شهر و بازارا گیتروب ساتارمشلار. بو عادت گیت - گیده دوام ایدوب محمدک دورینده بیله ئوز

گیدیشنی دایاندر میر. محمد ایستر دین، ایستر عادت و ایستر سه
اقتصاد جهتجه قوربان مسئله سنه سیقی صورتده باغلانمش اولان عربلری
منع ایتمه یوب بالعکس مکهنک فتحندن سوگرا بو مسئله نی داهادا
ثابت بر رنگه سالماغا چالشیر.

محمد مکهنی فتح ایتدیگدن سوگرا اورانی تحکیم ایدوب
ئوزینک وطنی و علی نک دوغولدیغی محل اولماسی مناسبتیه قوربان
مسئله سنه بر آز داهارونق ویرمش اولدی. بو زماندان قوربان
مسئله سی یالکز عربلرده دگل، محمده ایمان گتیروب اسلام دینی
داشیان بوتون مسلمانلاردا عادت و شریعت یرینه ایشلمگه باشلانیر
و مسلمانلارک چوق حصه سی ات یوزینه حسرت قالدیغی حالدا
(منا) داغندا میلیونلارجا قوربانلار کسیلوب توپراقلارا گومولور.
بورادا محمد برنجی نوبه ده عرب و عمومیتله اسلام مالدار-

لاری و قویونچیلارینک منافعی گوزله مش و مدافعه ایتمشدر.
بونا گوره ده محمد اونلارک پیغمبری و اسلامدا اونلارک
دینی دره یوقاریدا گوستردیگمز نقطه لردن بر مسئله داهاییدین-
لاشمیش اولور: بودا اسماعیلک آله یولندا قوربان ویریلدیگی
یر و مکاندر. اسلام روحانیلری (منا) و (یهوا) آدلی یرلری
گوستریلر که یونلارک ایکیسی ده مکده دره.

بر دوزمه، اویدورما بر یالاندر. تاریخ مقدسک گوستردیگنه
گوره ابراهیم ئوز اوغلی اسماعیلی آله یولندا بین النهرینک آلتی

مین ایلمک تاریخی اولان قدیم مرکزی (سیغورات) دا قوربان
ایتمک ایسته مشدر.

مشهور آوروپا و آمریکا ئولکه شناسلاری قدیم تاریخ مقدسده
گوستریلن (اور) شهرینی بورادا گوستریلر (اور) شهریده
ابراهیمک وطنی و مملکتی دیر. بونی گیزلتمک و مکهنی بونا
عوض ایتمک عرب و مسلمان روحانیلاری و مالدارلارینک منفعته دیر.
اویدورمانک ایچ یوزی ده بوراسیدر.

یهودیلمک و خریستیانلق تاریخی آلاچاق اولساق، اونلاردا
تاریخک ایلمک عصرلرینده بویله حاللارک اولدیغنی گوره بیلیریک.
لاکن سوگرالار خریستیان و یهودی خلقلر مادی و معنوی
مدنیتری انکشاف ایتمگه بو بایرام و بو کبی عادت و عبادتلرده
ئوز اهمیتی ایتیرمش و حال حاضردا تماماً یوق اولمشدر.

شبهه یوقدر که بزده بویله اولاجا قدر. اوقوجیلار بو بایرامک
غربی و جنوبی آذربایجاندا و عین زماندا باکو و عموم
آذربایجاندا ساقلانماسنا فکر ویرسهلر، بو بایراما اولان علاقنک
مختلف یرلرده چوق تفاوتلی اولدیغنی گوره لر. مدنی و صناعی
باکو و شرقی آذربایجاندا «قوربان بایرامی» دادلی و لذتلی بر
کیاب گونی کمی ساقلانیر. آذربایجانک غربی و جنوبدا اینسه
مالدار اهالی «ابراهیم خلیل پیغمبرک آلله عبادتدن» استفاده ایتمکله
قویونلارینی قازانج ایله ساتیرلار.

قويون قوربان گتيرمك عادتيله «قوربان بايرامى» بزي اسكى
و چوق اوزون عصرلر بوندان اولكى ياريم وحشى باربارلق و
مالدارلق مدنيتته سوروگله ير. ينه بو بايرام بو گونه قدر بزي
عصرلرله انسانيت تاريخندا قالان يالگزدىنى خرافاتا دگل، اسكى
دنيانك آتشپرست و حيوانا ستايش ايدن باربارلق دينلرى و
مدنيتيله علاقه دار ايدير. بونا گوره، مدنيتك ترقيسييله بو بايرامك
مطلقا ئوزى-ئوزينه محو اولاجاغنا باقمايلاق آگلاقلي ايشچى
و كندليار بويله بر وحشى عادتك اورتادان گوتورولمه سنه تعجىلى
صورتده چالشماليدرلار. تاريخك بر چوق چير كين خرافاتنى داغيدان
و بو يولدا قطعى مبارزه دن چكىنمه ين آذربايجان امكچيلرينك
«قوربان بايرامى» كى خرافاتى يوق ايدم جگنه هر حالدا امين
اولا بيليريك.

24 تموز، 1923 نجى ايل.

3 - اوروجلق موهوماتيله مبارزه.

1 - بوگون اوروجك موهوم بر عادت اولديغنى اثبات ايتمك
ايچون برنجى نوبه ده هم قرآندان و هم ده تاريخدان فاقتلار و
دليللر گتيرمك لازم گلير. بوندان علاوه كيچمشرك افسانه وى
و موهوم تاريخلاريني دا نظردن كيچيرمه لى يك.
زيرا پيغمبرلر و دين رهبرلرى ئوز دينلرينى قوردىقلارى

وقت ئوزلريندن اولكى قوم و قبيله لرك چوروك موهوماتلاريني قبوله مجبور اولمشدرلار.

(بوددا) ديتندن محمد ديتنه قدر مينلرجه ايچريسينده كيچميش دين و عقيدە كتابلارى آرالغا تو كولوپ نظر دن كيچرياديكده «كتاب سماويه» آديله مقدس تانينميش كتابلارك هاموسى بر پارچا اقتباس و تحريفلردن بگزه تمه، نظيره و نقلدن عبارت قالير.

بونا گوره محمدك دينى ظهوره گلديكى وقت محمدك اطرافندا توپلانميش اسكى دينلرك متخصصلارى (بينامينى و باشقالارى) اسلاميتى قورماق ايچون باشقا دينلردن استفاده ايتمگى ده معقول گورمشديلر.

محمد نمازى - خريستيانلقدان، ختته نى - يهوديلردن، عرب اسلاملغنى قياقتنى - آتشپرستلردن، ساچلارى - قبطيلردن، بوغلارك قاباغنى شارب وورماغى بابل و ميديه ليلردن آلدغى كىبى، اورو- جى دا - ايران اساطيرين، يهودى و بوددا مذهبيلريندن و عربلرك قهرمانلار (شهواليه) دورينده كى بدعت و عادتلريندن آلمشدر.

2 - البته بو گون بز بونلارى سايديقدا المزده تاريخى بر ثبوت و دليلده اولماليدر.

يهوديلرك مصر دن مهاجرتتى گوزدن كيچيرهك.

مصر ليلر اسارتدن قورتارميش اولان يهودى قومى (تابوت سكينه) نى آلوب بحرا حمر ك داياز ساحللىريندن فلسطين صحرالارينا يوالان -

دېقلارى دور يهودى قومنىڭ بويوك و تارىخى بر دورى حساب اولتوردى.

يهوديلار فلسطين چوللرنيڭ ايستى قوم يغينلارى آراسندا آج و سوسنز دولانماقلا نه توخوم و نه ده زراعت ايچون الويريشلى بر ير تاپا بيلير ديلار.

(تابوت سكينه) آرقاسندا اولماقلا (يهودى قومي) قرق ايل دولاشير و نهايت زراعت ايچون الويريشلى بر اووا الده ايدە بيلير. يهودى قومي، هر قومدا اولديغى كى، ئوز قورتولوش كوتى تارىخى بر بايرام حساب ايدير و بو گونى مقدس گوسترمك مقسد يله ده اوچ گون اوروج دوتماغى قرار آلير. ايستر تورات و ايستر سه قرآن بو اوچ گون اوروجك يىڭى ايجاد اولونديغى حقتە بر شى يازمادىقلاريندان آشكار گورونو كه، يهوديلار مصرده ياشادىقلارى وقت بو عادتى ير ليلردن آلمشلاردر؛ چونكه اولدن بهرى مصر ليلرده (نيل) چاينك داشماسى و يرلىرى سولاماسى ايچون انسان قوربانلارى ويرمك كى بدعتلر اولديغندان اونلاردا اوروج بدعتك ده اولماسى شېبه سزدر.

يهودى قومي ده تارىخجا ئوزينك قورتولوش گونلرينى حاضرلاماق ايچون سمان قورتولوش گونلرينى اوروج دوتور و حتا گيجە - گوندوز هيچ بر شى يمه يوب ئولوم حالنا كليلرديسه ده مو هو ما - تى بر اقميردى.

نهایت، اقتصاد و مدنیت دوری - هر ایشده اولدیغی کبی،
یهودی قومنک اوروج موهوماتنی دا آراقدان گوتوردی.
(لاکن ایمدی ده یهودیلر آراسندا بو بدعتی گوزله ینلر واردر).
3 - بز اسلامیتده کی اوروجک یهودی عنعنه سندن آندیغندان
بحث ایتدیك. حالبو که بوتون وحدانیته قائل اولان دینلرک ایتداسنی
و تمنی قویان (بوددا) دینده اوروج مسئله سی یهودیلردن داها
قالباق و داها اساسلیدر.

مسلمانلارک عبادت، ریاضت، ترک دنیالق و اونگلا برابر اوروج
خصوصیتلرینی تحلیل ایتدیگده دوغرودان دا ایچیندن اک بویوک
بر بودداچیلق چیقمش اولور.

(بوددا) دینی انسانک علویتینی، مقدسلگنی زوحک عزت و
شرفتی، بشریتک آلله قاووشماسنی تامامیه ریاضتده و جسمه اذیت
ویرمگده گورور و بونک ایچون اوروجی اساس گوتورور.
(بوددا) دینته پیرو اولان هر بر عادی انسان یعنی قارا جماعت
ایله 20 گون اوروج دوتمالیدر.

لاکن «آلله یاقین اولماق ایسته ینلر» بو 20 گونه کفایتلر،
زیرا «آلله قاووشماق ایچون بوتون عمر اوزونی آج قالماق
لازم» ایمش. (بوددا) عابدلری، انسان یالکنز قیملدانا یله جک قدر
داش بر یووانک ایجریسنه قاپانیرلار. بو یووانک بر انسان الی گیره جک
قدر بر دیشیککی اولور و بورادان اوروج دوتان عابده گیجه لری
ئولمیه جک (قوت لایموت) قدر آزوقه ویریلیر.

نهایت، آجاق و اذیتله ئولن ذاتک مقدساشمش و پرهیز کارلقلا
تمیزلنمش روحی آللهک طرفه گیدیر و اونا یاقینلاشیر. بو عینیه
بزلرده اوچ آی اوروج دونان «زاهد» لرك و داغ مغاره لرینده کی
ترك دنیا لارمرك عادتیدر که اساسنی همان یوقاریدا دیدیگمز
(بوددا) قویمشدر.

4 - اوروج اسلامیت عرفه سنده یاشایان بدوی عربلر ایچریسنده
داها آرتق یاییلمش بدعتلردن ایدی. اسلامیتده بو عربلردن عبارت
اولدیغی ایچون اونلارک اوروج بدعتلریده ئوزلریله برابر اسلامیت
جلدی ایچریسنه داخل اولمشدر. بویله که حتا بوگون اسلام اولمایان
(لبنان)، (مران) و حبشستان خاچپرست عربلری ایچریسنده اوروج
عادتنی دوام ایتمگدهدر.

5 - بر آزدا فارس اساطیریندن دانیشمالیق: ایران خلقی ایچریسنده کی
اوروج اسلامیتک ظهوریه دگل، ایراندا دره بکلك قورولوشنک
ظهوریه باشلامشدر.

آلتی مین ایل اول (پیشداد) یلرك برنجی حکمداری (کیومرث)
دره بکلك حکومتک بانسی اولمشدر. بو حکمدار نه قدر بدوی
و جاهل اولسادا، حکومتده بویوک بر سیاست تعقیب ایدوب،
سیاستی روحانیت اساسی اوزرینده قورمشدی. (کیومرث) هم
پادشاه همده روحانی رئیس ایدی.

بونک ایکی یانلی حکومتدن تنکه گلش ظلمندن اوسانمش

و شرفی آياقلانمش خالقك مقدارى گيت - گيده آرتمشدى.
فراضى قالان خلق، (كيومرث) شاهلغنىك خارجنده متشكل بر
قوت تشكىل ايتدى. (كيومرث) ده اوغلى (سيام) بر داغ مغاره سنده
عبادت ايتديكى سیرادا (كيومرث)ك دشمنلرى طرفندن قتل
ايديلمشدى.

ایران اساطیری (سیام)ی قتل ایدنلره (دیو) آدی ویریر که،
بودا فارس عجم اولمایان بر عنصر دیمگدر.

(کیومرث) اوغلنىك قاتلندن انتقام آلا بيلمير سنده پيشداديلرك
اوچنجى حکمدارى (طهمورث) حکومت باشتا گلنگله (سیام)ك
قاتى آلماق ایچون مملکتده یاشایان بوتون کیشی طائفه سنده سفر -
براك اعلان ایدیر.

بر چوق ایللر دوام ایدن بو محاربه لر نتیجه سنده مدنی بر
زراعتی اولمایان احتیاطسز ذخیره سز مملکتده آغیر بر آجلق
باشلانیر.

آجلق (طهمورث)ك محاربه ده مغلوب دوشمك قورقوسنى آرتیریر.
نهایت، (طهمورث) یگی بر قانون چیقاریر. امر ایدیر که:
خالق بر دفعه يمك بیوب ایکنجی دفعه سنى آجلارا ویرسینلر.
محاربه ده اولان کیشیلر گوندوزلر آج محاربه ایدوب گیجه لر بر
دفعه ییسینلر.

(طهمورث) بو قانون سایه سنده ئوز دشمنلرینه غلبه چالیر.

بونا گورده ظفر گونلرينك بويوك خاطرهسى اواماقلا گوندوز-
لرى يمهك اصولى كوك سالوب قالير.

فارسلا بونا (روزه)، يعنى گونلك، گوندوز يمهك دييرار.
6 - بز گوسترديك كه، اوروج مسلمانلارك دگلدر، باشقا
دينلردن آلمشدر.

بونك باشقا دينلردن آلدیغنا دائر قرآنداندا بر دایل گتیره
بليريك .

(محمد) دینی ظهور ایله دیگی وقت اسلامیتی قبول ایدن عربلر
اونا دیدیلر كه: «سنك گتیردیگیك دین ناقصدر، زیرا باشقا دینلرده
اولان عادتلر مثلاً: اوروج سنك دینگده یوقدر».

محمد عربلری ساكت اتمك ایچون جواب ویردی كه: «اوروج
باره سنده منه آیه گامشدر. لاكن بونی تبلیغ و معیشته کیچیرمگه
مامور ایدیلیمه مشم».

عربلرك هیجانتی یاتیرماق ایچون محمد باشقا ملتلرده اولان
باشقا عادتلری اسلامیه اویشدوردیغی کبی، اوروج آیه سنی ده عربلره
معلوم ایدی.

آیه ده محمد اقرار ایدیر كه اوروج هر دینده اولمشدر.
منیم دینمده ده واردر.

قرآندا (بقره) سورهنك ایکینجی جزئینده 183 نجی آیه:
آیه نك عربجه سی - یاایهاالذین آمنو کتب علیکم الصیام کما
کتب علی الذین من قبلکم.

ترجمه سی - ای ایمان گتیرن شخصار سیزه اوروج دوتماق
یازیلوب واجب اولدی. بو اوروج دوتماق یالکز سیزه دگل، بلکه
سیزدن اول گلوب کیچن امتارده واجب اولمشدر. قرآندا اوروجا
دائر بوندان باشقادا بر چوق آیهلر واردر. بونی دا علاوه ایتمه لی یک که:
اوروج اولجه اوچ آی ایدی.

7 - اوروج اولجه اوچ آی ایدی. لاکن عربارده حیات
شرائطی دگیشدیگجه اوروج شرائطی ده دگیشدی. اوروج یالکز
رمضان آیندان عبارت اولوب قالدی.

(محمد) اوروجک تقلید اولدیغنی گیزلتمک مقصدیده
قرآنک رمضان آیندا نازل اولدیغنا گوره اوروج دوتماق
واجب اولدیغنی (انا انزلنا) سوره سیله اثباتا چالشمشدی.
هر ملتده اولدیغنی کبی محمد زمانندا اوروج حقند بر چوق
گذشتلر اولونمشدر.

عربلرک خلق کتله سی اوروج دوتدیقدا خسته لندی.
قوجالار، اوشاقلار دوتاییلمه دیلر. سفر وقتلرینده اوروج دوتماق
مشکل اولدی.

محمد بورادادا گذشته گیدوب قوجالار و اوشاقلاری و حتا
کورپه اوشاقلاری اولان قادینلاری بیله اوروج دوتماقدان آزاد
ایتدی. بونلاری یازماقلا تکرار ایتمک ایسته یریک که، قرآن هر
شیئی حیانا اویدورماغی و چتینلک حاصل اولدیقدا گذشته گیتمگی
قبول و توصیه ایدیر.

بوگونكى ياشايش شرائطىمىزنىڭ مېن اوج يوز ايل بوندان اولكى
شرائطىمىز گورە نە قدر د گېشىمىش اولدىغىنى ھەر كىس گوزەل بېلدىكى
خالدا نە ايچون بو آغىز اوروج يو كونوك آلئندان چىقماق مىسئەسى
حل ايدىلەمەسىن؟!

قرآن اوروج حقتىدە داھا بر گىشىمىش بونومىشدر:
اوروجك باشلاندىغى وقت عربار بر آي باشا - باش قادينلارينا
ياقېن دوشمىردىلەر.

بوراسى داھا عربارنىڭ شكايتى سبب اولدى. محمد بو شكايتلەر
ميدان ويرمەك ايچون آشاغىداكى آيەنى عربلەر اعلان ايتدى:
«احل لىكە لىلە الصيام الرقت الى نسائكم» يعنى «اوروج گىجە
سندە قادينلار گىزلا ياتماق ياقىنلىق ايتەك سىزە حلال اولدى».
قرآندا بو كىي بر چوق آيە و حكىملەر واردىر كە، حيات
د گىشىدىگىجە محمد اونلارى د گىشىدىروب آتمىشدر.

8 - بوگون بىزىم اقتصاد و ياشايش قورولوشىمىز تامامىلە د گىشىمىش
اولدىغىندان اوروجك تامامىلە لغو اولونمىسى زمانى دە تېشىمىشدر.
بوگونكى اوروج، مىسئەنى بوسبوتون د گىشىمىشدر.
بوگونكى اوروج، خاق و خصوصاً عوام ايشچىلارنىڭ حسابنا
ياشاماق اىستەين مفتەخور موللارنىڭ گىلېر منبەئى شىكلىنى آلمىشدر.
لاكن بوگون صنفى مبارزە دورى بر چوق بدعت و موھوماتى
اونوتدوردىغى كىي، مفتەخورلغادا مدھش بر تېپىك چالدى، اونىڭ

موسسارینی داغیتدی. بوگون او موهوماتک تو کوتولریندن بریسی ده سوک گونارینی کیچیرمگده اولان اوروجلقدر. بدعت، موهومات و کوهنه لگه قطعی برضربه وورماق ایچون، مدنی - معارف جبهه سنده کی مبارزه نی دوام ایتدیرمه لی، بویوک اوقتیابریک ویردیگی بویوک نعمتلردن حقیقه استفاده ایدوب موهوماتک کوکی قازیلما لیدر.

«قومون نیست» غزته سی.

4 - محرم مناسبتیلله نه زیسلر.

- 1- کربلا حادثه سی حجاز عربلرینک پدرشاهلیق دورینده باشلا دیقلاری سیاسی- و اقتصادی مبارزه لرک بیر نتیجه سیدر. حجازدا کی مبارزه لر محمدک باباسی هاشمدن باشلایر:
- 2- امویلر ایله هاشمیلرک آپاردیغی مبارزه یالکز مکه آغالغنی، کعبه کلیددارلغنی اله آلماق ایچون دگل، مکه نک برنجی اقتصادی عامای ساییلان (سوق عکاظ) یارمارقاسیلا دخی علاقه دار ایدی.
- 3- هاشمیلر ایله امویلر آراسندا دوام ایدن ریاست مبارزه لرینده بعضا هاشمیلر بعضاده امویلر غالب گلیردی، (حرب الفجار) داواسی نتیجه سنده یوقسوللاشمش اولان هاشمیلر کعبه نی براقماغا و ابوسفیانه تابع اولماغا مجبور اولورلار.
- 4- هاشمیلر سیاست و اقتصاد میدانشان چکیلدیگی وقت، یگی بیر دین چیقاروبدا حاکمیتی قایتارماق ایچون بونی ئوزینه آلت

ايستەين محمد كعبەنڭ وارلى قادىنلار يندان حساب اولنان خديجه ايله ايوانوب اونڭ ثروتيله ئوز مقصدىنى حياتا كيچيرمگە آتيلدى. بويەلىكە هاشمىلارڭ حقوقىزلىغى، ازىلمەسى اسلام دىنىڭ وجودە گلەمسندە بويوك بر عامل اولدى.

5- اسلام دىنىڭ ظهورە گلەمسى، اونڭ تشكىلاتىغا محكم قورولماسى يولندا برنجى قدم آتان خديجهنڭ عموسى (ورەقە) در.

(ورەقە) بو تېرىستىك حياتىدان ايگر نىمش و حجازڭ بر دىنە محتاج اولدىغى دوشونمىشى. (ورەقە) انجىلى عرب و نصرانى دىللىرىنە ترجمە ايتىمش، اڭ بويوك بر عالم ايدى. خديجه اوز سەودىگى محمدى عربستانا حاكم ايتىمك ايچون عموسى (ورەقە) نڭ تدبىرلىرىندىن استفادە ايتدىگى كېى اونڭ واسطەسىلە محمدى يونان عالم و راجبارىندىن سايلان (عداس) ايله دە تانىش ايتىمش و بو يولدا اونڭ بىلگىسىندىن دخى استفادە ايدىلمىشى. (حرا) داغندا كى تشكىلات امويلىر و بو تېرىستىككە قارشى چىقاريلان اسلامىتىڭ اساسى قويمىش اولدى.

محمد اونىزدا خلقى جلب ايدەجك بر حاضر جوا بلغا مالك ايدى. 6- محمدڭ يىگى دىنە ظهور ايتەمسى- امويلىرڭ مكەدە كوك سالمش نفوذىنى قىراجاق ماهىتەدە دگلىدى. امويلىرى يىقماق ايچون محمدە يارديم ايدە بىلەجك خارجى بر قوۋە لازم ايدى.

بو قوۋەنى ايسە محمد يالگىز (يىرپ) و مدىنە خلقىندىن گوزلە يردى. قىرشىلار كعبەنڭ كىلىددارى و دگىز ايله علاقەدە اولدىقلار يندان

سیاسی و اقتصادی موقعی الہ ایتمگله ئوز حا کمیٹارینی بوتون حجاز
قبیلہ لری اوزریندہ پارلاتماغا باشلادیقلاری ایچون مدینہ خلقی حسد
ایدیردی.

اونلار ئوزلرینی قریشہ تسلیم ایتمہ مک، قریشک سطوتنی پریشان
ایتمک ایچون قریشیار ایله مبارزه ایدن محمد کبی بر قوہنی تقدیر
ایدیردیلر. بوراسی محمدک مدینہ دە برلشمہ سنہ برنجی عامل ایدی.
7- محمد مدینہ دە برلشدینگدن سوگرا قریشک شام و عراق
طرفلرینہ اولان قوری تجارتلرینی محاصره آلتا آلیر، برنجی نوبہ دە
امویارک اقتصادی آغالغنی سیندیرماغی دوشونوردی. ہجرتک ایکنجی
ایندہ شام تجارتدن قایدان قریش کارواتی غارت ایتمک ایچون محمدک
مدینہ دن گوندہ ریلمش دستہ سی موفقیتسز بر هجوم ایدی. بو هجوم
امویار ایله ہاشمیارک مبارزہ سندنہ ایکنجی بر دور آچدی. (بدر)،
(احد)، (خندق) محاربہ لری اولماقلا نتیجہ دە محمد غالب گلدی و
مکہنی ضبط ایدی.

8- محمد بوتون حجازی الہ گتیردیگدن سوگرا ینہ امویلردن
امین د گلدی. اونلاری ساکت ایتمک ایچون ابوسفیانک باجیسنی آلدی.
لاکن بونگلا برابر ینہ دە منبردن بنی امیہنی پیسلہ یوب اونلارک
نفوذلارینی تمامیلہ قیرماغا چالشدی و موفق دە اولدی.

9- ہاشمیلر ایله امویار مبارزہ لری محمدک وفاتدن سوگرا دا
عمر و عثمانک خلافتلری وقتندہ امویار حکومت ایشلریندہ اک بویوک

موقعات الدہ ایتدیبار. معاویہ شام والیسی اولدی. و هاشمیله قارشى
آپاریلاجاق مبارزه لرك پلاتى مروان ایله بر یرده حاضرلادی.
عثمانك قتلندن سو گرا خلاقه کیچن علی، معاویہ نی یریندن قوپارماغا
موفق اولمادی. معاویہ، علی نی عثمانك قاتلی، دییه تقصیرلندی و
باشنا بر چوق طرفدار توپلاماقلا علی یه قارشى (جمل) و (صفین) محاربه
لرینی آچدی.

(صفین)، (جمل) و (نهران) محاربه لری علی ایله معاویہ آراسندا
آپاریلان محاربه لرك دینی بر ماهیتده اولمادیغنی و آنجاق سلطنت
محاربه سی اولدیغنی گوستردی.

خلاق بو محاربه لرك شخصیت محاربه لری اولدیغنی آکلادی و
محاربه لرك باغنی معاویہ علی و عمرو ابن عاص اولدیغنی گورمگله
اونلارك قتل ایدیلمه لرینه قرار ویریلدی. نتیجه ده علی کوفه ده قتل
ایدیلدی. عمرو ابن عاص و معاویہ یه ایدیان سو قصد موقیتلی چیقما-
دیغندان معاویہ قورقولى و جسارتلی بر رقییندن قورتولدی.

10 - علی نك قتل هاشمیله تامایله نا امید ایتمه دی. عراق عرب
اوزرینه آقوب گلمگده اولان شام اوردولارینك قارشینى آلماق
ایچون حسن قرق مینك بر اوردو ایله مداین وادیسيله ایلریله دی.
لاکن (انبار) آدلی برده ضعیف بر مقابله دن سو گرا تسلیمه
مجبور اولدی.

معاویہ ایله اولان صلحه ده حسن اوچ میلیون درهم معاش آلماقلا
عراقی بر اقوب مدینه یه کوچدی.

11 - معاويه عرب خلافتنى سلطنت. وورائت اصولنا تبديل ايتمك
فكرلرینی میدانا قویماق ایچون علی دن سو گرا یکانه رقیب اولان
حسنى ئوز آروادینك الیه زهرلندی.

12 - حسن ئولدیگدن سو گرا سلطنت یزیده کیچدیگی ایچون
حسین اونا بیعت ایتمه دی و هاشمیارک ایتیردیگی موقعی ینه الیه
ایتمك فکرینه دوشدی. لاکن بو کبی فکرلری هاشمیارک تمامیه
محو درجه سنه گلدیگی بر وقتده و بنی امیه نك متشکل حکمرانلغی
دورینده حیاته کیچیرمك ممکن اولامازدی. حسین خلاقته زمینه
حاضرلامادان اول بر محاربه یه گیریشمگی یرسنز گوردیگی ایچون
مکه یه کوچدی.

حسین مکه ده اولدیغی وقت یزیدك ضعفندن استفاده ایتمگی
دوشونن و خلافت هوسنده اولان عبدالله ابن زبیر دخی مکه ده ایدی.
ابن زبیر یزیده دوشمن اولماقلا برابر، خلاقتی بنی هاشمه کیچیرمك
تشیئنده اولان حسینك ده رقیبی سایایردی.

13 - حسین عموسی اوغلی مسلمی ئوز طرفندن و کیل ایدوب
خلافت ایچون زمینه حاضرلاماق یولندا برنجی تدبیر اولماق اوزره
خلقدن بیعت آلماق مقصدیه کوفه یه گونده ردی.

حسین مسلم سفرینك نتیجه سنی گوزلامه دن برچوق دعوتلر نتیجه سنده
عراقه گیتمگه مجبور اولمشدی.

فرات ساحلریله کوفه یه ایلریله دیگی وقت مسلمك ئولوم خبرینی

آلیر. لاکن اطرافلی کوفه عسکرلری طرفدن ساریلدیغی ایچون قایتماسی ممکن اولمیر.

حسین یزیدک اوردولارینا قارشى عربک افسانهوی بر شجاعتی و صحرائشینارینه مخصوصی ساده قهرمانلق حسلرینه گووه نهرهک مقاومت گوستیریر. هجرتک 60 نجی ایلنده و میلادک یدینجی عصرینده یزید اوردولاری طرفدن قتل عام ایدیلیر.

امویلر ایله هاشمیلر آراسندا کی تاریخی مبارزلرک سوک قانای پرده سنک ایچ یوزی بویله در.

بو مبارزلرک بهشت و آخرت مقصدیله آپاریلدیغی فکرینده اولانلار، امویلر ایله هاشمیلر آراسندا کی مبارزه نك تاریخنا آشنا اولمایانلاردر.

14 - حسین ئوز سلاله حقنی مدافعه ایچون زاهدک، امپروورلک و بدویت وقارینا گووه نیردی. یزید ایسه یز انسک عربلر طرفدن استیلا ایدیلیمش شام ئولکه سنک بوتون یوکسک مدنیتنی میدانا قویمشدی.

ورثه لک حقنی اوزرینده آپاریلان مبارزه بر طرفدن عربلشدیریلیمش یز انس مدنیتنه، دیگر طرفدن عربستان چوللرینک پدر شاهیلق بدویلیگنه اساسلانیردی. گوجلی یز انس مدنیتک چول بدویلیگنه غالب گله جگی حسین ئوزی ده بیلیردی. بدوی و چولده یاشایان عربلر بر چوق مبارزلرده اولدیغی کبی ئوز اسکى عنعنهوی

عادتلرى اوزره بو قتل عامى ده دىنى بر شكاه سالدىلار. البته بودا
اونلارڭ حسينى سه وديكلرى ايچون د گل، بلكه ئوزلرينك آتا
بابادان قالما وحشى عادتلرينى پوزان و غالب گلن يزيديك استاد
ايتديكى مدينى سه ومه ديكلرى ايچون ايدى. بو فكر حسينك
ئولدورولمه سي اطرافندا عربستانك ئوزينده بيله بر قدر اويدورمالارا
سبب اولدى.

15 - يالگنر يزيدي و حسين زماندا د گل، ايلك خليفه لردورينده
دخى عرب دولتى بر چوق ملتاره حكمران اولوب اونلارڭ
استقلالنى خلدار ايتمش و حتا سلاح گوجيله اونلارا اسلام دىنى
قبول ايتديريلمشدى.

بونلارڭ آراسندا ايران، مصر، بين النهرين كىي قديم دولتلرده
واردى. بو دولتلر حسين و يزيديدن اول دخى عربلرڭ داخلى
و خارجى ضعفاكلاريندن استفاده ايله عرب اسارتدن خلاص اولماغا
چاليشردىلار. كربلا حادثه لرى ايران، بين النهرين خاقلرينك ئوز
ملى قورولوشلارى ايچون الويريشلى بر بهانه ايدى.
ايرانلارڭ مى آزاداق منفعتلىرى اونلارڭ بو مبارزه ده اشتراك
و بوندان استفاده ايتمه لرينى طلب ايدىردى.

بو مداخله باشليجا اولاراق همين قتل اطرافندا مختلف فكرلر
و ديدى قودىلار دوزه ليمك واسطه سيلاه بويوك عرب دولتى بر لشديرن
و اونك استاد نقطه سي اولان مسلمانلغى پارچالاماق تشبىتدن عبارت ايدى.

قریشیلر آراسندا گیدن سلاله مبارزه سی بو اویدورمالار ایچون
برنجی منبعی عربستانک ئوزینده یاراتدیساه، مختلف ملتلر آخالق
ایدن عرب حکومتک تضییق و استیلاسی دا کربلا حادثه سی خصوصنده
ایراندا ایکنجی بر اویدورما منبعی وجوده گتیردی. بو ایسه
تعجبلی دگدر؛ چونکه ایران باشقا مسلمان دولترینه و عربستانک
ئوزینه نسبتاً بوتپرستک و موهوماتچیلق عنعنه سیله یاشایان اسکی
بر ئولکه در.

عربله قارشى آپاردیقلاری برنجی مبارزه ده ایلك باشدا بوت-
پرستک عنعنه لریندن استفاده ایتمگله اسلام دیننی کربلا حادثه سی
ایله بورودیله. بو قرار اوزره ایراندا اسلام دینی ایچریسنده
مختلف طریقتلر ترقی تاپماغا باشلادی و سنی شیعه لک آرالغا چیقدی.
ایرانلیلار چیقاردیقلاری شیعه لگله یالکنز عربله دگل، حتموگرا
وجوده گلش تورک حکمدارلارینا قارشى دخى چیقیشدا
بولوندیلار.

شرقک عوام، جاهل خلقنی فیودال و ملکدارلارا ساتماق ایشنده ده
بو کبی موهوماتلار ایله ایش گورولمش و استفاده ایدیلمشدر.
ایرانلیلار کربلا حادثه سنده الده ایدیلن نتیجه لره گووه نمکله هر بر
نفاقد کربلا و شیعه لک سوزلریندن سیاسی بر موفقیت الده ایتک
ایسته مش و مرثیه کتابلاری یازان موللا باقر مجلسی، فاضل

در بندي لر كېي مفته خورلاري ايلري چكمشلردر . نهايت سياسي مقصدله اويدورولمش كربلا موهوماتي ايران علماسنك النده اقتصادي بر شكل آلمش، لاكن ايمېدي بونك عليهنه ايشچي و كندليار امانسر مبارزه آپارمادادرلار.

1925 نجى ايل.

5 - دين و موهومات ئوليلر شدر *

«ئوليلر» اثرى يالگنر انقلابا قدر دگل، حتا بوگونكى گونه دك يازيلان درام اثرارى آراسندا اڭ گوركملى و خصوصى بر ير دوكتور.

بو اثر هر بر جهتن قيمتلى بر اثردر. چونكه بو اثر تامميله حياتدان آلمشدر. «ئوليلر» ده اولان صحنه لرى، حقيقتارى، گوستريلن تپلرى بر نيچه ايل بوندان ايلرى يه قدر آذربايجانك هر بز گوشه سنده، هر بر شهر و كندينده گورمك اولاردى. بو اثر ك مولفى اسكى «موللانصرالدين» مجموععه سنك امكداشلارى و دوستلارينا مخصوص بويوك بر صنعتكارلق و مهارت ايله حياتمرك اڭ آجى طرفلرى و نقصانلاريني بر يره توپلايوب مشهديلرك، حاجيلارك، موللارك، تاجرلرك، وارليلارك اجتماعى آرزو و دينى تعصبلرى ايله بر آرادا برلشديرمشدر.

(* م. ج. محمد قولى زاده نك اثرى «ئوليلر» ه يازيلان مقدمه در.

بو اثرده مولف حاجيلارڭ، مشهديلارڭ، تاجرلارڭ بوتون تعصبكارلق و مسلمانلغڭ مجسمهسى اولان حاجى حسنڭ قوناق اوتاقلارى و بوتون ايوننده اسلام ديتنڭ حياتا، عائله يه، اوشاقلارڭ تربيه و تدريسنه، عائله ده قيزلارڭ كومكسزلك حالئا و اره ويريلمه سنه عائد بوتون چير كين جهتاريني گوسترمشدر. نهايت، كيشيلر ايچون آزاد و قانونى، قادينلار ايچون ايسه مجبورى اولان فاحشه لگڭ اسلام دىنى طرفدن وارلى صنفڭ و اسلام روحايلرينڭ منافعى خاطره سنه جائز گورولديگنى تصوير ايتمشدر.

آخرنجى عصرلر مدتده حاجيلار و تاجرلرڭ منافعى ايچون آذربايجانلييلارڭ كور-كورانه استقبال و مشايعت ايتديگلرى مينارجه «اصفهان لوطيلاريندان» برى اولان شيخ نصراللهى دا مولف چوق گوزهل و موفقيتلى بر صورتده تصوير ايتمشدر. شيخ احمدڭ اصفهان لوطيسى شيخ نصراللهه: «عربجه دى! عربجه دى!» سويله مهنسى مولف تصادفى اولراق يازمامشدر. بوراسى بر حقيقتدر.

بوجور لوطيلار اويدورما، آڭلاشيلماز، قيريق، غلط و تماميله معناسز فارس و عرب سوزلرى ايله آيه حديث و دعالار آدى آلتدا جماعته اولمازين خرافات سويله يرديلر. حاجيلار، كربلايلار، مشهديلر و وارليلار مسجد منبرلرينده خلقى دىنى موهومات ايله آلداتماقدان ئوترى بوجور لوطيلاردان استفاده ايتمشلردر. بونلارڭ بوجور حركتلرى «اسلاملاشان» مساوات حكومتڭ

آغالغی زمانتدادا دوام ایدیردی. حتا بو ایشه رواج ویرمک ایچون باکودا مساواتچیلار «مشیخت اسلامیه» تشکیل ایتمشدیلر. آنجاق شورا حکومتی زمانتدان بوجور دین فریلداقچیلاری و لوطیلارینک بو حرکتلرینه نهایت ویریلمشدر.

«ئولیلر» اثرینده چار دورینک بوتون آلچاق، پولاساتیلمش، قویروق بولایان تورک ضیالی چینوونیکلری دوزگون بر صورتده گوستریلمشدر. حیدر آغا و علی بک حیاتدان گوتورولمش و بوتون «حیدر آغا» و «علی بک» لری تمثیل ایدن تیپلردر. او محیطک بر تک مثبت و همان محیطه گولن فردی اسکندردر. ایمدیکی عصر نقطه نظرینجه اونک بوتون قصورلارینا باقمایارق اسکندر ئوز دورینک قهرمانیدر.

اسکندر آذربایجانک دینچی و موهوماتچی حاجی، تاجر و سرمایه دارلار دورینک ویره بیله جگی گوزمل ترقی پرور عنصری در. او، هر بر شیئی دانان، هیچ بر موهوم و آبستراقت (حقیقت و یاشایشدان اوزاق) شیئه اینانمایان بر تیپدر. او زمانک محو اولماغا باشلایان اجتماعی طبقه سنک تیردیگی ترقی پرور اوغلاندان بوندان آرتق بر شیئی گوزله مک اولماز. اونک طرفندن بودا بویوک ایشدر. هله بو یاقین ایللره قدر آذربایجاندا اجتماعی جهتن گریده قالماق شرائطی ایچینده بوتون موهوماتی و دینی دانماق انقلابی بر چیقیش حساب ایدیه بیلردی و حساب اولنوردی.

اونك بو حر كتلى قارشىسندا گوسترديكى ضعيفلك عائله سنده كى
باربارلق عادتلى و عواملا مبارزه آپارماق تشبىنده اولماماسى
ئوز دورىدىن ئوتىرى منفى ماهىتى ايتىرىر. دوغرودر، اسكندر
ئوزىنى احاطه ايدىن موهومات مستلگىدن آيىلماق ايچون آراق
ايچوب كيفانير. لىكن بورادا آراق اونى يالگىز دىنى موهومات
مستلگىدن محافظه ايتىمك دىگىل، دىن، موهومات و باربارلق عادتلىرى
عليه آچىقدان-آچىغا دانشمانغا ياردىم ايدىر. البته بو، منطق اوزره
دوز دىگىلر. لاكن بويىله محيطه دوشن هر بر آز - چوق
ترقى پرور بورژوا ضيالى تىپنىك مقدراتى بويىله در.

عموما بوتون قالان تىپار دخى مرفقىتى و گوزهل بر صورتده
تصوير ايدىلمشدر. مولفك بوتون موفقىتلىرى ايله برابر «ئوليلر»
اثرى عموما الكىمىتى اثرلردن بىرىر. بو اثر تعصبكارلق، موهومات دىن
عليه آپاردىغىمىز و بوتون آذربايجاندا اسكى عائله واجتماعى
عادتلىرى يقوب مىحو ايدىن تشويقاتمىز ايچون قوهلى بر واسطه اولمالي در.
يادىمدادر كه، 1921 نجى ايله شورالار اتفاقى ايله دوستلىق
مقاوله نامه سى عقد ايتىمگىن ئوتىرى يوسف كمال باشدا اولماق
اوزره تور كيه هيتى موسقوايا گىدر كن انقلابدان سوگرا بويوك
دولتى تياترودا «ئوليلر» اثرى برنجى دفعه اوينا تديغى زمان مذكور
هيت بو اثرى عموم تور كللك ئولچوسىنده نه قدر اورژىنال و
قلاسىق اولدىغىندان سوگ درجه ممنون قلدى و تور كيه نكده

حيات عادتلرينه تاماميله موافق اولديغنى ممنونيتله قيد ايتدى. بو
طبيعى در، دورت ايل مدتده آذربايجانك اجتماعى ترقيسندره بويوك
تبدلات عمله گلمش اولديغنا باقمايلاق، هر بر آذربايجان ايشچى
و كندليسى ايله برابر تور كينه، ايران و سائر قومشو ئولكه لرك
امكچيلرى ده «ئوليلر» ده ئوزينك كيچمش و ايمديكى حياتك
هيچ اولمازسا بر پارچاسنى و بو اسكى باربار حيات پارچاسنك
اونا ويرديكى تاثير هله بر چوق زمانلار گوزگيده اولديغى كى
آچيق گوره جگدر. بونا گوره در كه، «ئوليلر» اثرينى بزاوقوجيلار -
مرك گه نيش دائرلرينه و هر بر سوادلى ايشچى و كندلى يه
توصيه ايديرك و بو اثرى هر كس هم ئوزى و هم ده ئوز سوادسز
عائله لرى، يولداشلارى و دوستلارى ايچون او قوماليدر.
دين، تعصب، موهومات و اسكى باربار عائله و اجتماعى حياتى
داغيتماق ايچون «ئوليلر» او قوماق لازمدر. بوتون گوستردىگمز
اجتماعى بدعتلرك باني و سببلرينى دوغروداندا ئوليلر حالنا سالماق
ايچون «ئوليلر» او قوماق، تياترو و قولوب صحنه لرينده اويناماق
لازمدر.

باكو 10 يانوار، 1925

علاوه لار.

رد اولسون «محرملك» و موهومات .
آذربايجان مركزى اجرائيه قوميته سينك شورا آذربايجان
امكچيلرينه مراجعتى.

هر ايل «محرملك» ماتم گونلرينده اڭ گريده قالمش متعصب
مسلمانلار ئوزلارى كىبى موللارڭ نفوذى آتندا اولاراق كوچه لرى
گزير و بونگلا برابر ئوزلرينى زنجير، داش و بوكىبى شئيلر
ايله ووروب بدنلرينه اذيت ويريرلر. بوتون بو دىنى مراسم ماتم
دورينڭ سوڭى «عاشورا» گوتتده داھادا كسكن بر حال آير:
ئوز بدنلرينه اذيت ويرنلر، آغ كفنلر كييوب باشلاينى يارير و
بدنلرينى شكست ايديرلر.

بويله چيقيشلارڭ وحشيلكى بدنه دوشونجه سز اذيت ويرمك،
شكست بر حالا سالماق و بوتون بويله چيركين ايشلرڭ نفرت
آميز منظره سى اورتا عصرلرى و حتا انسانلارڭ دوشونجه سى
ظلمت و تعصب ايچينده باتوب قالمش اولديغى كوهنه عصرلر
دورينى خاطر لادير. بو موهومات اصلنده ايراندا دوغولمش، سوڭرا
قوشو محللره واو جمله دن آذربايجانا دخى كيچمشدرد. بو موهومات
شيطان فكلرلى موللارڭ مادى حياتلارينى تامين ايتديكى ايچون

اونلار طرفندن اتشار ايديلمشدر. بويلا وحشيليكگر علمينه اوللرده
دخى تك - تك آداملار چيقيشدا بولونوب اهاليني اونلاردان
ال چكمنگه دعوت ايديرلرديسهده هيچ بر نتيجه حاصل
اولميردى.

شورا آذربايجانك ايشچى كندلى حكومتى برنجى اولاراق
«محرملك»ك صنفى چيركابلاريني ميدانا چيقارتدى. يالكز بدن
شكسلگينه باعث اولديغى ايچون دگل، بلكه دينى موهومات
نتيجهسندە «محرملك»ك موللار طرفندن ئوز منفعتارى مقصديله
مدنى جہتدن گريده قالمش اهالينك يعنى امكچيلرك ايليگنه بريد.
يلمش اولديغى ايچون دخى «محرملك»ى آرادان گوتورمك لازم
گليگنى بيلديردى. «محرملك» گونارينك بو جہتى آذربايجان
شورا حكومتى طرفندن بو سوڭ بش ايل مدتده دفعه لر ايله
ايديتلاشديريلمشدر، يوز و مينار ايله آلدانمش امكچيلر ئوزلرينك
عصرلردن برى آزغين بر يولا گيتمش اولدقلاريني ايمدى
آگلاماقلا «محرملك» گونارينده چيقيشدا بولونماقدان ال
چكديلر.

«محرملك» موهوماتى دالنجا گيدنلرك ايلدن-ايله مقدارى آزالير،
لاكن يئەده هرايل امكچى مسلمانلار، حتا ايشچيلر مزل بىضارى آراسندا
بو وحشيليكگر دالنجا گيدنار مشاهدە اولنور. البته بو ايش

بوييله دوام ايدە بيلمز. دولته ساغلام بدنای معنوی جهندن ثباتلی
و دوشونجهلی امکچیلر لازمدر. بونک ایچونده امکچیلر آراسندا
هر ایل باش یارماق، زنجیر وورماق موهوماتا یول ویريله بيلمز
و ویريلمه مه لیدر!

ایشچی - کندلی دولتی، امکچیلرک بدن ساغلامغنی پوزان
اسکی تور-تو کوتولره یول ویره بيلمز؛ اسکیدن قالما بو عادتار
امکچیلرک بدن ساغلامغنی اوغوریندا شورا حکومتی طرفندن
گورولن ایشاره مانع اولور.

هر بیر دینی موهوماتدان هله تاماميله ال چکمه مش آذربایجان
ایشچی و کندلیسی بو وضعیتی دوشونمه ای و خاطریندا ساقلالمالیدر.
بو ایلکی «محرماتک» گونلرینده برجه نفر بيله دین متعصبی بدته
اذیت ویرن (باش یاران، زنجیر ووران) اولمامالی وهیچ بر کیمسه
بوييله بیر چیقیشدا بولونمالمالیدر. ایشچی و کندلی حکومتک
آلتی ایلمگنده بزیم شعارمز بوندان عبارت اولمالیدر. شورا آذربایجانک
هر بر امکچیسسی یو یولدا چالشمالیدر.

امکچیلر هامویا اثبات ایتمه لیدرلر که، اونلار بوتون کوهنه لکک
اساستی داغیدوب مدنیت و معارف اصولاری ایله ساحلان دیقلاری
کبی، دینی موهومات اساسلارینی دخی موفقیتله یقاجاقلار و هیچ
کمه لازم اویمایان قانلارک تو کولمه سنه یول ویرمه یه جگر در!

آذربایجان مرکزی اجرائیہ قومیتہ سی بوتون ایشچی، کندلی و
امکچیلری شورا مملکتتده بو کبی معناسز چیقیشلارک تامامیه آرادان
قلدیریلما سنا و «هجر ملک» گونلرینده باش یارماق و زنجیر و ورماق
کبی وحشیانگله یول ویرمگه دعوت ایدیر.

آذربایجان مرکزی اجرائیہ قومیتہ سنک

هیئت ریا-تی.

بوتون آذربایجان ایشچی و کندلیلری ایله امکچی
قادینلارینا!

معلوم اولدیغی اوزره بوتون شیعهلر ئوزلرنیڭ جاهللیگاری
یوزینده محرم آبی گونلرینده جور به جور یالانچی روضه خوان و
و مرثیه خوانلارڭ تحریکی ایله ئوزلرینی اینجیدوب خنجر و زنجیر
وورماغا مشغول اولورلار.

تاریخڭ هیچ بر یرینده بویله یاراماز و ضررلی ماتم اصولاری
یرقدرد. بونلار آنجاق فقرانڭ قانتی سوران مفتہ خورلارڭ دوزه -
لتدیگی ایشلردرد. اونلار بو کبی قایدالار ایله جماعتی قارانلقدا
ساقلا یوب اونلارڭ مین جوره زحمت ایله قازاندیقلاری پوللاری
همچنین اونلارڭ ساغلاملغنی اللریندن آیرلار.

«محرم ملک» ماتمی مفتہ خور موللا و روضه خوانلار ایچون بول
قازانماق آبی اولوب بو آی ایچون اونلار تمام کمال حاضرلانیر
و کندلره گیدوب عوام جماعتی آلداتماق ایله ئوزلرینی تامین
ایدیولر.

شورا حکومنی بوتون ازیلمیش و جهالت پنجه سی آلتندا
ایگله یین، موهومات زهری ایله زهرلنن ایشچی و کندلیلرڭ
خوشبختلگنه و ایشیقلغنا چیقماسنا چالشدیغی ایچون بویله نالایق

ضررلى و انسانا ياراشماز حر كىلرە يول ويرمە يوب بوتون امكچى
جماعتى دە بويە بدعتارە يول ويرمە مگە دعوت ايدير. چونكە
بويە شئار تارىخدا، شريعتدە هيچ اولمادىغى حالدا يالانچى قالاچيلار
قلايچيلار مرثيه، روضە خوان آديلە ميدانا چيقوب كيچميش ايران
شاهلارنىڭ ئوز خاطرەلرى ايچون ميدانا آتديقلارى سياست آتلىرى
اولان ماتم اويونچاقلارنىڭ گويا شريعتدە اولدىغى سويە ير و
جماعتى آلداديرلار. شورا حكومتى بويە ماتمك اساسىز و ياراماز
اولدىغى بوتون امكچيلارە معلوم ايدير.

كيچمىشە همين ماتم گونلرىندە حاجيلارڭ، وارليلارڭ پوللارى
و تحريكى ايلە بوقسولار مسجدلردە، گوچەلردە آچيق باش و
بدن ايلە ئوزلرنى جماعته گوسترمگله، زنجير و خنجر وورماقلا
گويا بهشته گيدە جگلرینه اميد ايدير ديار و فقرا قانيلە بسلميش همان قارنى
يوغون مفتە خورلار و بوكبى شخصلارڭ قاباغندا دورماقلا گويا
اونلارڭ قوللارى و ديلسىز، آغىزسىز نوكرى اولدىقلارنى ئوت
ايدرديلر.

بويە حال مفتە خورلار ايچون چوق الويريشلى ايدى.
چونكە بويە - بويە موهومات ايلە ايشچى و كندليلرى
اجتماعى حياتدان، معارفدن محروم ايدوب ئوزلرنىڭ موقعلارنى
محكمەلە ديدريلر. وارليلار و قولچوماقلار ئوزلرى ايسە بويە بدعتارە
هيچ قاريشمايوب گيزليندە كيفە مشغول ايديلر.

لاكن بوگون حكومت باشندا دوران الی قبارلی ایشچی و
کندلی هیچ بر وقت قارنی یوغون قورتلارا اینانمایوب میدانا
آتیلان ماتم اویونجاقلارینا یول ویرمز لر. اونلار گوزه لیجه آگلا-
یرلار که بویله عصرده موهومات، آغلاماق باش وورماق و سینه
دوگمک اونک ئوزینک ده میلیونلار جا یولداشلانیک حاللارینی دا گوزه
للشدرمز و هیچ بر خیر ویره بیلمز.

ایشچی و کندلی یولداش!

سنه نه خنجر، نه زنجیر و نه ده روضه خوانک دیدیگی یالان
جفتکیات لازمدر، سنه آنجاق بیلک و انسان کبی یاشاماق لازمدر.
سن چالش، ئوگرن، انسانلغک محو و بختلگنه باعث اولان قاپیتال
حکمرانلغنی یقماغا حاضران! بویله موهوماتلار سنی آنجاق اجتماعی
حیاتدان اوزاق سالوب جهالته و قارانلقددا قالماغکا باعث اولور.
سنی ماتمه تحریک ایدن قارنی یوغون، قان ایچن بازار قورتلاری
قوی بوگون ئوزلری همان ماتمی کیچیرتسینلر؛ قوی پول
قازانماغا گان و فقرانک پولی ایله ئوزینی تامین ایتمک ایستهین
یالانچی موللا، روضه و مرثیه خوانلار سیزدن اوزاقلاشوب رد
اولسونلار. ماتمی آنجاق ایشچی و کندلی ایچون تورهدوب دوزهدن
موللا و خان بکار بوگون بیلمه لیدرلر که، ایشچی صنفی دها
اونلارک تورینا دوشن دگدرلر،

محرم ماتمنك معناسنى بوتون آڭلايوب همان موھومات زنجيريندن
ئوزلرینی بیر دفعه لك خلاص ایتمه لیدرلر.

آذربایجان مرکزى اجرائیه قومیتہسى و خلق قومیسارلار شوراسى
موھوماتدان تاماما اوزاقلاشماغى موللا و روضه خوانلارڭ بہتان و
اقترالارینا اینانماغى بوتون امکچیلرہ توصیہ ایدوب برلکده حرکتہ
دعوت ایدیر.

رد اولسون موھومات و یالانچى موللالارڭ چیقارتدیغى ماتم
اویونجاقلاری!

یاشاسین قانا جاقلی و بیلگیلى امکچیلر!

آذربایجان مرکزى اجرائیه قومیتہسى صدرى
میر بشیر قاسیموف.

خلق قومیسارلار شوراسنڭ صدرى
غ. موسی بگوف.

سواڭ.

مندرجات .

صفحہ .

1. اسلام دینی، شیعہ لک و محرملک 5
 2. قوربان بایرامی مناسبتیلہ 21
 3. اوروجلوق موہوماتیلہ مبارزه 29
 4. محرملک علیہینہ تہ زیسلر 38
 5. دین و موہومات ٹولیلر کدر 46
- علاوہ لک:**
6. رد اولسون «محرملک» و موہومات 51
 7. بتون آذربایجان ایشچی و کندلیلری ایله امکچی قادینلارینا 55

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft.

Gāwid, Husain
Mewhūmāt
we
dīn 'alajkine
1927

Fai 26005

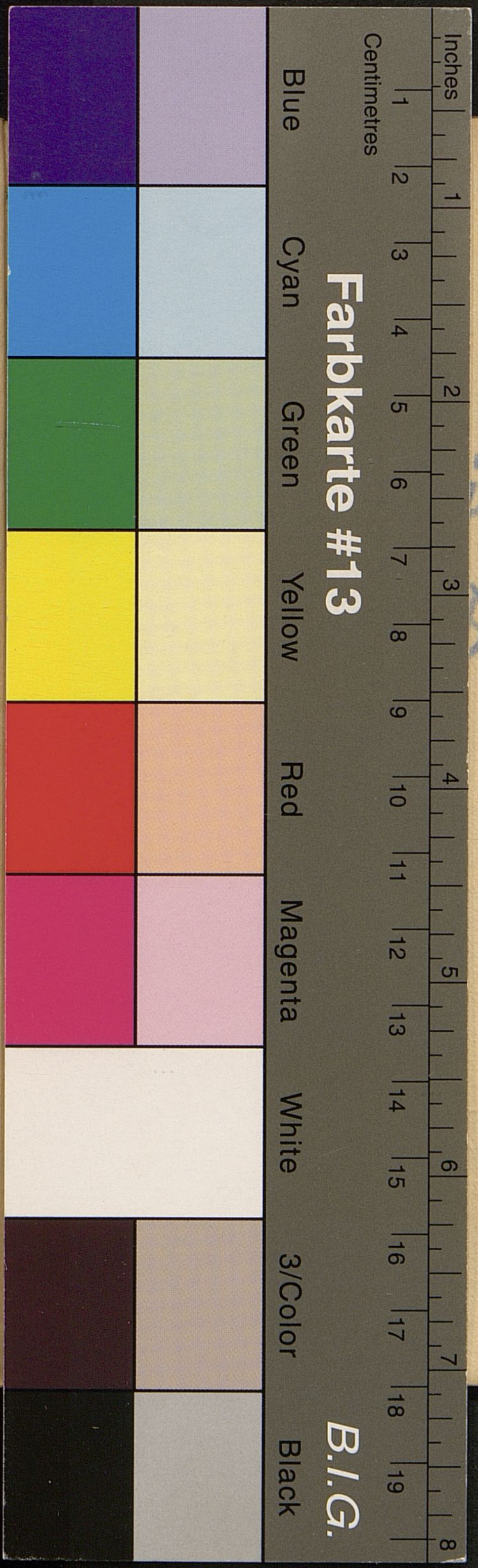

ع.ج.

مهدیان
دین علی بنه

Fai 26005

آذرشتر باکو- 1927

Farbkarte #13

B.I.G.

